

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Suodnos metodičke teorije i prakse 3

ZBORNIK RADOVA

Urednice

Vesna Budinski

Alena Letina

Izdavač

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
Zagreb, Savska cesta 77, www.ufzg.hr

Za nakladnika

prof. dr. sc. Siniša Opić

Glavna urednica

doc. dr. sc. Martina Kolar Billege

Urednice

doc. dr. sc. Vesna Budinski

doc. dr. sc. Alena Letina

Recenzentice

izv. prof. dr. sc. Tamara Turza-Bogdan, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

doc. dr. sc. Nevenka Maras, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Biljana Petljak Zekić, mag. prim. educ., viša savjetnica za razrednu nastavu, Agencija za odgoj i obrazovanje

Lektorica

izv. prof. dr. sc. Lidija Cvikić

Likovno-grafičko oblikovanje naslovnice

mr. art. Ivana Gagić Kičinbači, predavačica

Grafičko uređenje

doc. dr. sc. Alena Letina

© Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, 2021.

Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikovih pisanih dopuštenja.

ISBN 978-953-8115-82-0

Suodnos metodičke teorije i prakse 3
(zbornik)

Urednice
Vesna Budinski
Alena Letina

Zagreb, 2021.

3

SADRŽAJ

SADRŽAJ	4
UVODNIK	5
POZVANO PREDAVANJE	6
Ante Bežen: Koronametodika za koronanastavu	6
KULTUROLOŠKA CRTICA O KORONAKRIZI	15
Ante Bežen: Sveta Korona - zaštitnica od epidemija	15
RADOVI METODIČARA TEORETIČARA I PRAKTIČARA	18
Mara Kolar: Suvremena nastava u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu uz upotrebu informacijske i komunikacijske tehnologije	19
Biljana Gaš i Stjepan Krajček: Istražujem, saznajem!	25
Nikolina Fišer Sedinić i Helena Burić: Tradicija i prenošenje kulturnih vrijednosti u dječjem vrtiću	34
Katarina Franjčec: Što se u metodičkome činu u nastavi hrvatskoga jezika (ne)mijenja s obzirom na suvremeni kurikulski kontekst.....	42
Ivana Dubovečak i Marina Mužek: Zvonjalica – radijska emisija koju stvaraju djeca	47
Maja Fatović i Gorana Benić-Huđin: Glazba na daljinu	53
Jasminka Štefčić i Mirena Einspiegel Bošnjak: Provođenje tjelesne aktivnosti s djecom s teškoćama u razvoju	56
Nikolina Kudelić: Uloga središnjega živčanoga sustava u procesu usvajanja grafomotorike (vještine pisanja) tijekom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja	59
Sanja Maričević: Poticanje razvoja prirodoslovnih kompetencija učenika dodatnom nastavom prirode i društva	67

UVODNIK

Katedra za metodike Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu podarila nam je u akademskoj godini 2020./21. zbornik stručno znanstvenih radova **Suodnos metodičke teorije i prakse 3**. Iako se činilo da će ova edicija opravdano izostati u 2020. godini zbog pandemije i razornoga potresa, predstojnica Katedre za metodike doc. dr. sc. Martina Kolar Billege i zamjenica predstojnice doc. dr. sc. Alena Letina ustrajale su u naumu i želji povezivanja metodičke teorije (nove znanstvene spoznaje) i metodičke prakse u vrtićima i školama. Na tome im hvala u ime svih onih koji svakodnevno na vratima vrtića i škola dočekuju dijete i učenika i idu im u susret.

Zainteresiranom čitatelju ove edicije bit će prepoznatljivo da radovi pokazuju i prikazuju sinergiju i koherentnost obrazovne vertikale te kurikulski koncept i kontekst poučavanja/učenja. Vrijednost ovih radova ogleda se u njihovoj izvedbi u Vježbaonicama Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zbornikom su obuhvaćene ove teme: *Koronametodika za koronanastavu; Sveta Korona – zaštitnica od epidemija; Suvremena nastava u korelacijsko-integracijskim metodičkom sustavu uz upotrebu informacijske i komunikacijske tehnologije; Istražujem, saznajem!; Tradicija i prenošenje kulturnih vrijednosti u dječjem vrtiću; Što se u metodičkome činu u nastavi hrvatskoga jezika (ne) mijenja s obzirom na suvremeni kurikulski kontekst; Zvonjalica – radijska emisija koju stvaraju djeca; Glazba na daljinu; Provođenje tjelesne aktivnosti s djecom s teškoćama u razvoju; Uloga središnjega živčanoga sustava u procesu usvajanja grafomotorike (vještine pisanja) tijekom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja; Poticanje razvoja prirodoslovnih kompetencija učenika dodatnom nastavom prirode i društva.*

Radovi u ovome Zborniku pokazuju da se epistemologija metodike izvodi iz neposredne poučavateljske stvarnosti odabiranjem i povezivanjem teorijskoga i praktičnoga metodičkoga znanja. Sadržaj zbornika i struktura radova ukazuju na relevantnost suodnosa znanstvenika i praktičara u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju te primarnom odgoju i obrazovanju.

Urednice

POZVANO PREDAVANJE

Prof. dr. sc. **Ante Bežen**, redoviti profesor u miru
Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Koronametodika za koronanastavu

Razdoblje života cijeloga čovječanstva, tj. svih naroda i država na kugli zemaljskoj i svih ljudskih djelatnosti u vrijeme koronapandemije, započeto početkom 2020. godine, a o kojemu u vrijeme pisanja ovoga teksta još ne znamo koliko će trajati ni koje će posljedice imati (cjepivo i cijepljenje mogući su izlaz), svakako će biti označeno simboličnom riječju *korona*. Ta riječ i kao predmetak (pseudosufiks) označuje izravna uzročnika posebnosti toga razdoblja pa se njegovim dodavanjem raznim uobičajenim terminima za analizirane pojave najjasnije i najkraće razdvaja pojava u kontekstu koronaepidemije od iste te pojave kakva je bila prije ili će biti poslije nje. Stoga je, dakle, ponajprije radi dobrog poučavanja (po latinskoj izreci: *Bene docet, qui bene distinguit* - Dobro poučava onaj tko dobro razlikuje) u raspravama o školstvu u doba korone potrebno i opravdano govoriti u opozicijama: (redovita, normalna) škola – koronaškola, (redovita, normalna) nastava - koronanastava, (redovita, normalna) metodika – koronametodika, odgojitelj – koronaodgojitelj, učitelj – koronaučitelj, itd. imajući pritom u vidu da se zapravo radi o dva sustava učenja i poučavanja od kojih je jedan prirodan, normalan ili redovit, a drugi neprirodan, nenormalan ili izvanredan (jer ga bitno određuje novi, nepoznati, opasni virus i frustrirajuće epidemiološke mjere zaštite od njegova smrtonosnoga djelovanja).

Ovdje je potrebno napomenuti da nastava na daljinu, koja je ključno obilježje koronanastave, postoji i u redovnoj (normalnoj) nastavi, ali samo kao jedna od brojnih mogućnosti učenja, objašnjavanja i vrednovanja učeničkih postignuća. Razlika je između nastave na daljinu u normalnoj i koronanastavi u tome što je ona u normalnoj nastavi samo jedna od mogućnosti školskoga učenja i poučavanja u kojoj se, radi veće učinkovitosti, koriste suvremenim digitalnim dostignućima, dok je u koronanastavi nastava na daljinu isključiva mogućnost izvođenja odgojno-obrazovnoga procesa. U normalnoj školi nastava na daljinu samo je jedan od brojnih metodičkih sustava, dok je u koronaškoli ona jedini metodički sustav. Stoga se može pretpostaviti (znanstvenih istraživanja još nema) da rezultati koronanastave ne mogu biti jednakovrijedni rezultatima normalne nastave u najvećem broju nastavnih, odnosno obrazovnih segmenata.

I u razmatranju odnosa između metodike i koronametodike potrebno je poći od bitnih odrednica metodike pa ih sagledati u stvarnim okolnostima školskoga obrazovanja u vrijeme koronaepidemije. Ovdje ćemo prikazati samo skicu toga odnosa uz pomoć ključnih pojmova koji određuju nastavu i odgojno-obrazovni proces jer bi za potpuniju elaboraciju bila potrebna opsežna studija.

Svaka metodika počiva na sadržajnom, organizacijskom i tehnološkom ustroju odgojno-obrazovnoga procesa po kojima se određuju metodičke strategije, metode i drugi oblici metodičkih aktivnosti. Odgojno-obrazovni proces u doba koronaepidemije organizacijski je uspostavljen posebnim državnim propisima¹ koji (neovisno o Zakonu o školstvu koji je i dalje na snazi) određuju tri legitimna modela nastave: redovitu nastavu u školi i razrednom odjelu, potpunu nastavu na daljinu te mješovitu nastavu s elementima obiju prethodnih.

Potpuna nastava na daljinu posve je novi fenomen, kao i sam koronavirus, jer dokida sve bitne organizacijske i komunikacijske elemente prirodne, odnosno redovite nastave te predstavlja izvanredno stanje u cijelom obrazovnom sustavu. Te su bitne sastavnice normalne nastave, na kojima je utemeljena i cijela poznata metodika svih nastavnih područja i predmeta, sljedeće: razredni odjel kao prostorna odrednica, nastavna godina, dan i sat kao vremenske odrednice, nastavni sadržaj podijeljen na te vremenske jedinice i raspoloživa nastavna sredstva (izvori znanja i ostala tehnika).

U redovitoj (normalnoj) nastavi **razredni odjel u prostornom smislu** čini jedna skupina učenika (broj propisan zakonom) podjednake dobi u kojoj svi pripadnici skupine zajedno sudjeluju u nastavi koju vodi jedan razredni učitelj s mogućnošću sudjelovanja i drugih učitelja za pojedine sadržaje (razredna nastava) ili više učitelja (predmetna nastava u kojoj svaki predmet vodi posebni učitelj). Za metodiku je bitna okolnost da učitelji uvijek rade s istom skupinom učenika koja je kao cjelina njegov stalni metodički medij. U koronaškoli, kad se nastava održava u školskoj zgradi, razredni je odjel relativiziran kao metodička cjelina. Ovisno o epidemiološkim mjerama (dopušteni broj učenika u skupini) jedan odjel može biti podijeljen na dvije ili više skupina pa jedna skupina pohađa npr. nastavu prijevodne, a druga poslijepodne. U tom slučaju razredni odjel više ne funkcionira kao jedna već kao dvije ili više metodičkih cjelina, u različito vrijeme. U potpunoj koronanastavi na daljinu razredni odjel postoji samo formalno, kao školska administrativna činjenica s učenicima i učiteljima, no ne i u smislu normalne, redovite nastave i metodike jer se metodička komunikacija između učenika i učitelja digitalno personalizira. Naime, učitelj je obavlja sa svakim učenikom pojedinačno, i to posredno preko interneta, odnosno neke od vrsta računala (stolno ili prijenosno računalo, tablet, mobitel i sl.). Dakle, metodička je komunikacija u koronanastavi na daljinu individualizirana, zbiva se iz učeničkoga i učiteljskoga doma, a ne u školskoj

¹ Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske: Modeli i preporuke za rad u uvjetima povezanim s bolesti COVID-19; pedagoška/školska godina 2020./2021. rujan 2020. (mrežna stranica Ministarstva)

učionici, a u njoj mogu nekontrolirano sudjelovati i drugi sudionici u učenikovu domu koji na nastavni proces mogu utjecati pozitivno ili negativno. Podložna je tehničkim diskontinuitetima zbog nestanka električne struje, kvara uređaja i sl., što se također događa individualno pa učitelju svi učenici ne moraju biti dostupni u vrijeme koje je odredio za kontakt. Ukratko: normalna (redovita) nastava i potpuna koronanastava bitno se razlikuju po mjestu ostvarivanja. Prva se ostvaruje u školskoj zgradi odnosno učionici, a druga u virtualnom prostoru interneta, s tim da su fizička lokacija učenika i učitelja proizvoljne i za takvu nastavu nebitne, no najčešće su to mjesta stanovanja učenika i učitelja.

S obzirom na **vremensku sastavnicu** nastave – godinu i njezine dijelove te nastavni dan i sat, postavke normalne škole i nastave iskazuju se u godišnjem školskom kurikulumu i planu rada svakoga učitelja. U koronanastavi te je postavke moguće uspostaviti također samo na administrativnoj razini. U situaciji individualnoga rada na daljinu sa svakim učenikom nemoguće je praktično primjenjivati raspored sati kao u redovitoj nastavi pa učiteljeve obveze mogu trajati i cijeli dan, a trajanje rada pojedinoga učenika nije ograničeno trajanjem nastavnoga sata, nego na nj primarno utječe vještina učitelja u internetskom objašnjavanju i provjeravanju gradiva te razina učenikove sposobnosti da shvati zahtjeve i zadatke koje mu postavlja učitelj. Kad je riječ o artikulaciji nastavnoga sata, primjerenoj sadržaju i ciljevima sata, ta sastavnica u koronanastavi na daljinu uopće ne postoji. U normalnoj metodici svaki tip nastavnoga sata ima svoju strukturu koju uspostavlja predmetna metodika. Na primjer, u nastavi književnosti: doživljajno-spoznajna motivacija, najava i lokalizacija književnoga teksta, interpretativno čitanje teksta, emocionalno-intelektualna stanka, objavljivanje i korekcija doživljajnih i spoznajnih vrednota teksta, sinteza naučenoga. Ta struktura neostvariva je u koronanastavi jer se nastava svodi na učiteljeve posredno priopćene zadatke i upute učeniku te, također posrednu, kontrolu učenikovih uradaka. Pritom je svaka empatijsko-psihološka komunikacija krajnje reducirana, a nastava se svodi na kognitivno-logičke elemente usvajanja nastavnoga sadržaja. U takvoj nastavi posve izostaje emotivna komponenta, što znači da je koronanastava gotovo posve neosjetljiva za umjetničke sadržaje i predmete te vrijednosne odgojne poruke.

I **nastavni sadržaj** u koronanastavi doživljava značajnu transformaciju. U normalnoj školi nastavni je sadržaj određen nacionalnim kurikulumom i kurikulumom svakoga nastavnoga predmeta. To načelno vrijedi i za koronaškolu, no epidemiološka ograničenja reducirala su, i po službenim uputama, provođenje kurikula samo na nužne sadržaje, o čemu konačno odlučuje učitelj. U navedenom dokumentu Ministarstva znanosti i obrazovanja izrijekom stoji: „Unatoč nastojanju da se odgojno-obrazovni ishodi/nastavni sadržaji propisani za određeni razred ostvare u cijelosti, u postojećim epidemiološkim okolnostima koje se ne mogu potpuno predvidjeti potrebno je odrediti skup temeljnih odgojno-obrazovnih ishoda/nastavnih sadržaja koje učenici trebaju ostvariti kako bi se učenicima omogućio

nastavak školovanja te profesionalni i osobni razvoj.“ To znači da će učitelji, svaki prema svojoj situaciji, oblikovati provođenje propisanoga kurikula i njegove redukcije, odnosno da svi učenici neće usvajati nastavne sadržaje u koliko-toliko istom opsegu kao u normalnoj nastavi. Izostaju i sadržaji koje je nemoguće ostvariti zbog epidemioloških ograničenja (npr. terenska nastava u prirodi, muzejima, kazalištima, praktična nastava u brojnim strukovnim školama i sl.). Zbog otežanoga učenja u koronaškoli u 2019./2020. školskoj godini smanjeni su i neki obvezni sadržaji u srednjoj školi te neki sadržaji državne mature s namjerom da se učenicima olakša završavanje školske godine. To je, dakako, dovelo do deficita u znanju učenika za koji još nije izrađena strategija nadoknade. Dakle, zbog nužne redukcije nastavnih sadržaja i bitno otežane metodičke komunikacije, koronanastava bi mogla dovesti do deficita osposobljenosti učenika u kurikulum predviđenim sadržajima i ishodima znanja i vještina koje su trebali steći. Posljedice za metodički pristup u ovoj se sastavnici koronanastave sastoje u različitim praksama prilagodbe kurikulnih sadržaja stvarnim nastavnim mogućnostima. Učitelji će to učiniti u skladu sa svojim procjenama važnosti pojedinih sadržaja, a kvaliteta toga posla ovisit će o razini vještine i odgovornosti svakoga pojedinoga učitelja za taj posao. Učiteljeva se osobna odgovornost za provođenje kurikula, dakle, znatno povećava.

Izvori znanja i ostala nastavna sredstva u koronanastavi poprimaju modificiranu ulogu u odnosu na normalnu nastavu. Na udžbenik kao glavni izvor znanja oslanjaju se i učenik i učitelj, a pritom je dobra okolnost što tiskani udžbenici imaju i svoje digitalne produžetke na platformama izdavačkih kuća. Potpuna koronanastava na daljinu zapravo je idealna situacija za provjeru dileme jesu li u digitaliziranom svijetu, u kojem sada živimo, uopće potrebni tiskani udžbenici i bilo kakva druga tiskana, odnosno čvrsta nastavna sredstva, ili su dovoljni samo digitalni sadržaji kako tvrde neki informatičari. Dosadašnja iskustva govore da, usprkos prisilnoj potpunoj digitaliziranosti nastave, i dalje postoji upravo metodička potreba za tiskanim udžbenicima, radnim bilježnicama, listovima za vježbe, ispitnim zadacima i drugim sredstvima učenja i provjere naučenoga. Osobito mlađi učenici teško se mogu snalaziti u svim okolnostima učenja samo na internetu. Puno je jednostavnije učitelju raditi s učenikom na daljinu na uređenim lekcijama u tiskanom udžbeniku ili zadati vježbe u radnoj bilježnici i sličnim sredstvima, a onda internetskom komunikacijom vrednovati učinke. Na internetu ipak nema drugih tako ciljano osmišljenih sadržaja za učenje kao što su udžbenici i slična sredstva. Na pitanje treba li udžbenike uopće tiskati ili ih samo postaviti na internet (čime bi se vjerojatno znatno smanjila cijena proizvodnje), odgovor treba potražiti u odnosu suvremenoga čovjeka prema elektroničkoj i tiskanoj knjizi. Još uvijek, naime, ne živimo u vremenu totalne digitalizacije komunikacija pa su i dalje potrebni hibridni medijski izvori znanja zbog mentalnih, kulturnih, tehnoloških i manipulacijskih uvjeta u kojima živimo. Dakako, tiskane udžbenike i ostala sredstva potrebno je znatno više tehnički prilagoditi

digitalnoj uporabi uključivanjem raznih interaktivnih postupaka. Prema tome, i u koronanastavi tiskani udžbenici i druga sredstva imaju nezamjenjivu ulogu, no tom ih je nastavnom sustavu potrebno prilagoditi, posebno s obzirom na personaliziranu komunikaciju učitelja s učenicima.

S obzirom na sve iznijete razlike normalne nastave i potpune nastave na daljinu nameće se pitanje kakvi se krajnji rezultati mogu očekivati od nastave na daljinu te što ona znači za učitelje i učenike u njihovu načinu rada, motivaciji za rad i konačnim ishodima cijeloga odgojno-obrazovnoga procesa u odnosu na normalnu nastavu. Svi dosadašnji javni iskazi o tome nedvojbeno pokazuju da potpuni rad na daljinu u sadašnjoj koncepciji škole i učenja bitno remeti i po učincima umanjuje mogućnosti koje pružaju prirodni procesi i oblici usvajanja obrazovnih i odgojnih vrijednosti u normalnoj školi i nastavi zadani programom rada, odnosno kurikulumom. Učenici su uskraćeni za izravan odnos s učiteljem i školom kao kućom učenja, koji i postoje upravo radi njih. Internet dokida pedagoške finese neposrednih odnosa, atmosferu bliskosti i suradnje te osjećaje zajedništva između učenika i učitelja, kao i učenika međusobno. A to su, uz sadržaj, također bitne značajke odgojno-obrazovnoga procesa koje utječu na njegov konačni učinak.

Učinke i postignuća koronanastave u odnosu na normalnu nastavu tek treba sustavno utvrditi i to će svakako u dogledno vrijeme istraživati sve odgojno-obrazovne znanosti, ponajprije psihologija, pedagogija (didaktika), komunikologija, matične znanosti pojedinih predmeta, a ponajviše metodike. Koronanastava je, naime, prvo takvo globalno iskustvo, a imperativno je postavila zahtjev prilagođavanja nastavnih metoda nastavi na daljinu kao jedinom nastavnom sustavu u koronaepidemiji. Time je otvorila široke mogućnosti **personalizirane metodike** koju osmišljava svaki učitelj prema specifičnim okolnostima i učenicima s kojima radi. Pri tome učitelj polazi od znanja i vještina u normalnoj nastavi, stečenih na studiju i radom u normalnoj školi. Na temelju njih, bez teorijske potpore ili posebne edukacije (kojih za sada nema), treba osmisliti metode i postupke koronanastave. Širom su mu, dakle, otvorena vrata metodičke kreativnosti pa se može reći da je koronametodika zapravo velika prilika za stvaranje i afirmaciju novih metoda nastave na daljinu. Prilika je to i teoretičarima metodike da razrade metodički sustav nastave na daljinu kao sustav usporedan normalnoj metodici. Građa za to brojna su iskustva učitelja i škola u nastavi na daljinu, a koja se nisu mogla steći izvan koronanastave na tako velikom uzorku. Pritom treba voditi računa i o usporednom funkcioniranju normalne i hibridne nastave koje postoje istodobno kada i potpuna nastava na daljinu. Može se, dakle, očekivati izrada **metodike nastave na daljinu** s više inačica: **metodika nastave na daljinu u normalnoj školi**, **metodika hibridne nastave** u kojoj je nastava na daljinu postoji uz normalnu nastavu, i **metodika potpune nastave na daljinu** koja se ne uvodi po izboru učitelja ili škole, već kao nužnost zbog zatvaranja škola iz nekoga globalnoga razloga, poput ove pandemije.

Metodike, kao znanosti o poučavanju nastavnih predmeta, očekuju promjene koje, kao i uvijek u prošlosti, diktiraju novi uvjeti poučavanja. U osnovi je sadašnjih novih uvjeta digitalna revolucija u ljudskim komunikacijama, snažno naglašena koronaepidemijom kao fenomenom koji mijenja proces obrazovanja. Metodike trebaju pokazati kako se u tim novim uvjetima ostvaruje temeljno i trajno pravilo svake metodike, a to je da učitelj u zadanim sadržajima i uvjetima u najkraće vrijeme ostvari sa svojim učenicima optimalne rezultate poučavanja.

Nove jezične pojave u koronakrizi i koronanastavi²

Pandemija bolesti uzrokovane koronavirusom ili COVID-19 u prvi je plan javnih i privatnih komunikacija unijela i svoje posebno nazivlje. Postalo je zanimljivo samo značenje riječi *virus*, zatim zašto se on zove *korona* te zašto se još naziva i COVID-19. Osim semantičkoga tu je i pravopisni problem: treba li pisati *corona virus*, *korona virus* ili *koronavirus*, jer se sva tri načina pojavljuju u hrvatskim medijima. Također, zanimljivo je i ostalo nazivlje koje objašnjava pojave vezane za razorno djelovanje koronavirusa i njegove posljedice na svim razinama čovjekova života.

Riječ *virus* preuzeta je u hrvatski iz latinskoga jezika u istome obliku. U latinskom joj je značenje *sluz, otrovna sluz, otrov* (M. Žepić: *Latinsko-hrvatski rječnik*, 1991). U hrvatskim rječnicima stranih riječi taj se prijevod dodatno objašnjava: „virusi su nukleoproteinske čestice, mnogo sitnije od bakterija, koje žive kao nametnici na živim stanicama i uzrokuju mnoge bolesti; oni čine prijelaz iz nežive materije u živu“ (Klaić: *Rječnik stranih riječi*, 2007). U stručnim člancima može se doznati da su virusi toliko sitni da se mogu vidjeti samo elektroničkim (ne i običnim svjetlosnim) mikroskopom. Napadaju dišne organe ptica (otkriveno 1930-ih godina) i sisavaca (ljudski koronavirus otkriven je 1960-ih godina). Proučava ih znanstvena disciplina virologija kao dio mikrobiologije, a njezin je osnivač Nizozemac Martinus Beijerinck (1851.-1931.) od kojega potječe i naziv *virus*. Virusima ima jako puno i svrstani su u porodice, rodove i vrste te svaki ima svoju oznaku. I koronavirusa ima mnogo, a tip, označen kao SARS-CoV-2 ili COVID-19 (**co-rona** + **vi-rus** + **d-isease**, engl. bolest) pojavio se 2019. u Kini kao posve novi i nepoznati virus. Virusi su paraziti i razmnožavaju se tako da se prikvače za žive stanice čovjeka ili ptice (ne mogu se razmnožavati na drugoj podlozi), njima se hrane i kad ih unište, prelaze na druge. Neki su manje opasni, neki mogu izazvati smrt, a takav je i COVID-19. Protiv virusa nema izravnoga lijeka, nego se od njih organizam zaštićuje stečenim imunitetom (ako ga je prebolio) ili cjepivom.

² Prilagođeni tekstovi istog autora iz časopisa *Zrno: Koronavirus, koronanastava...* (br.140-141, str 65-66) i *Novo normalno* (br. 142-143, str. 61-62) iz časopisa *Zrno*, 2020., Laboinspekt, Zagreb

Naziv *korona* aktualni je virus dobio po svom izgledu jer mu hvataljke (virioni) na njegovoj ovojnici daju izgled krune (lat. *corona*). Zbog sličnoga izgleda korona je naziv i za Sunčevu ovojnici, a postoji i sveta Korona koja je živjela u 2. st. poslije Krsta i umrla je kao mučenica, a zaštitnica je, među ostalim, i od epidemija. Oblik *corona* preuzelo je iz latinskoga više jezika pa se tako, i pod utjecajem engleskoga, taj oblik na početku pojavio i u našim medijima. Međutim, uskoro se ustalio pohrvaćeni oblik *korona* koji sada u hrvatskom jeziku funkcionira kao udomaćena riječ stranoga podrijetla u složenici *koronavirus*. Ispočetka su se sastavnice te riječi pisale odvojeno (*korona virus*), no ipak je većina medija prihvatila pravilo iz Hrvatskoga pravopisa (2013) da se u ovakvom slučaju spajanja dviju riječi, od kojih je prva predmetak, tj. prefiks ili pseudoprefiks, odnosno prefiksoid, obje riječi pišu zajedno, a ne odvojeno ili sa spojnicom, jer znače jedan pojam. Slični su primjeri: radioemisija, neuroznanost. Daljnja semantička objašnjenja o *koronavirusu* izlaze iz svakodnevnih komunikacija i pripadaju stručnoj terminologiji virologije pa ih treba potražiti na takvim mjestima.

Budući da je koronapandemija promijenila način rada u brojnim djelatnostima, rad u tim uvjetima vjerojatno će se i ubuduće označavati predmetkom *korona* kako bi se razlikovao od rada u normalnim uvjetima. Obrazovni sustav u tome neće biti iznimka. Već su se pojavili koronatermini i u drugim područjima. Tako sociolozi ozbiljno pišu o *koronademokraciji* koja je, suspendiranjem ustavnih i zakonskih sloboda građana radi sprečavanja koronapandemije i očuvanja zdravlja stanovništva, uspostavila novi, makar i privremeni i promjenjivi, oblik demokracije protiv kojega ima i mnogo prosvjeda zbog kršenja ljudskih prava propisanih Ustavom i zakonima. No, pokazuje se da je opasnost od korone iznad Ustava i zakona, a samo budući razvoj koronakrize te mudrost, stručnost i požrtvovnost mjerodavnih stručnjaka, vlasti i cjelokupnoga stanovništva odredit će u kojoj će se mjeri u raznim oblicima krize zadržati normalni poredak među ljudima, primjeren dostignutom stupnju civilizacije.

U stvaranju terminologije koronapandemije dogodile su se i neke jezične nespretnosti poput **socijalne distance** kao naziva glavne metode suzbijanja zaraze. To je preširok (socijalna distanca može biti i psihološka, sociološka itd.) i stoga neadekvatan pojam za ono što se želi reći, a to je: *fizička (tjelesna) udaljenost (razmak, distanca)*, odnosno *prostorni razmak* (udaljenost), što je izvorni hrvatski naziv, mada se i ostali ravnopravno koriste u hrvatskom jeziku. Naši mediji, u nedostatku odgovarajućih stručnih naziva na hrvatskom jeziku (što je razumljivo jer se izvorne vijesti globalno najprije šire na engleskom), preuzimaju nove pojmove iz engleskoga, ali uglavnom mehanički i nekritički, bez nastojanja da ih prilagode strukturi i duhu hrvatskoga jezika. Navest ćemo za to još neke tipične primjere.

Izraz **ново normalno**, (novo–normalno, novonormalno) označuje novi način života, ponašanja i obavljanja poslova po diktatu koronakrize, odnosno epidemiologa koji to propisuju. Riječ je, dakle, o nečemu novom, a to nam novo mora biti normalno, iako

normalno nije. To bi u obrazovanju značilo da je, primjerice, nastava u jednom odjelu u dvije smjene (jedna skupina učenika prijedodne, druga poslijepodne) nešto što je u ovoj situaciji normalno, mada nije normalno u regularnom, odnosno uobičajenom odgojno-obrazovnom procesu u kojemu se za cijeli razredni odjel nastava zbiva u isto vrijeme i na istom mjestu. To isto vrijedi i za redukcije kurikulnih ishoda, školski odmor u različito vrijeme ili potpunu nastavu na daljinu, mada se već unaprijed zna da ona ne može biti učinkovita kao nastava u *starom normalnom*. Izraz je mehanički, tj. doslovnim prijevodom preuzet iz engleskoga jezika gdje glasi *new normal*. No, taj je izraz u hrvatskom jeziku neprirodan i neusklađen s duhom jezika jer se radi o dva pridjeva koja preuzimaju značenje termina, mada se iz njih ne razumije što je to novo normalno koje ti pridjevi označavaju (nedostaje imenica koju ti pridjevi opisuju). U duhu hrvatskoga jezika bio bi izraz *nova normalnost* ili, još bolje, *nova stvarnost*, koji sadrži isto što se želi reći i s *novo normalno*, ali je u skladu s pravilima strukturiranja hrvatskoga jezika, što suprotstavljeni izraz nije. *Novo normalno*, dakle, nepotrebn je barbarizam koji se, međutim, nameće snagom jezično needuciranih medija i javnih osoba bez jezičnoga osjećaja. Tu nam se ponavlja podilaženje engleskome jeziku koje je prvi put osobito snažno nastupilo prihvaćanjem naziva raznih festivala isključivo u engleskom obliku, bez hrvatskoga prijevoda. Tako i danas govorimo Zagreb Film Festival (i slične nazive), a u sklanjanju Zagreb Film Festivala, Zagreb Film Festivalu itd., umjesto da na prirodan način kažemo Zagrebački filmski festival, Zagrebačkoga filmskoga festivala, Zagrebačkom filmskom festivalu itd., barem i u zagradi, uz engleski naziv. Jezičnoj pomodnosti ne smeta što govornici neprirodnim spajanjem engleskoga i hrvatskoga lome jezik, a govor im zvuči umjetno i smiješno.

Još je drastičniji primjer **lockdown**, riječ koju neki pišu kosim, a neki uspravnim slovima s navodnicima, što je znak da je s pravom smatraju neprilagođenom hrvatskom jeziku. U engleskom jeziku piše se *lock down* (razdvojeno; *lock* znači brava, lokot, ali i zatvoriti, zaključati; *down* je odbaciti; dakle izraz znači zaključati i baciti ključ), a na hrvatskom se objašnjava kao „uvođenje karantene ili restriktivnih mjera da bi se povećala sigurnost, isto što i *shut down*“ (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – IHJJ). Engleski je izraz očito precizniji i ekspresivniji. Želimo li ga prevesti jednom riječju, najbliže mu je *zatvaranje* ili *zaključavanje* te prilagođena tuđica *karantena* pa svi koji žele govoriti hrvatski rabe jednu od tih riječi. Ipak, u medijima dominira *lockdown* zato što se prva pojavila u engleskom kao oznaka za „zatvaranje zbog epidemije koronavirusa“ i odmah je preuzeta u javnom prostoru samo u tom značenju. Kad jednom nestane potrebe za *zatvaranjem*, vjerojatno će iz uporabe nestati i *lockdown*, kao što je svojedobno nestala i riječ *outsourcing* (izdvajanje nekih poslova u ustanovi radi povjeravanja vanjskom dobavljaču), koja se također proširila i koju nikad nije potisnula adekvatna domaća riječ *izdvajanje*, očito zbog manje preciznosti u značenju.

Riječ **online** najčešće se rabi u izrazu *online* nastava, a označava nastavu na mreži, odnosno internetu, tj. nastavu na daljinu. Evo kako *online* objašnjavaju u IHJJ-u: „Temeljno je značenje engleskoga pridjeva online (katkad se piše i on-line) 'izravno povezan, priključen, pod neposrednim nadzorom kojega uređaja'. Taj se naziv sve češće i u hrvatskome jeziku upotrebljava kao prva sastavnica višerječnih naziva: online analitička obrada, online izdanje, online igre, online kasino, online prijava, online trgovina, online usluge, online zahtjev za kredit itd. U hrvatskome standardnom jeziku preporučujemo zamjenu pridjeva online pridjevom mrežni (ili internetski ako je riječ o nečemu što je na internetu, ali nije na mreži (webu)).“ Dakle, bolje je umjesto online nastava pisati mrežna ili internetska (prilagođena tuđica) nastava, odnosno nastava na daljinu, jer je online neprilagođena tuđica zbog čega se i piše kosim slovima. No, ako ipak pišemo *online* nastava, a to je stvar osobnoga izbora, otvara se pitanje kako taj izraz napisati u skladu s važećim Pravopisom hrvatskoga jezika (2013) – sa spojnicom ili bez nje (online nastava ili online-nastava)? Budući da se radi o jednom pojmu, a svaka riječ ima svoj naglasak, prema pravopisnom pravilu o pisanju takvih sastavnica, među njima treba biti spojnica.

Koronakriza, dakle, zadaje nove probleme i zadatke hrvatskim jezikoslovcima i pravopiscima jer donosi potrebu za novim riječima i nazivima na hrvatskom jeziku, pa i nove pravopisne pojave, a sve to u sjeni globalnoga engleskoga jezika iza kojega je hrvatski, a i svi drugi jezici, u stalnom zaostatku. Jedan od važnijih zadataka bila bi i izrada rječnika koronakrize u odgoju i obrazovanju na hrvatskom jeziku.

Literatura:

O nastavi i metodici u koronakrizi u vrijeme pisanja ovoga teksta, iz razumljivih razloga, još nema istraživačkih tekstova pisanih znanstvenim diskursom. Novinarski i stručni tekstovi objavljeni su u sljedećim publikacijama:

Zrno, časopis za obitelj, vrtić i školu, br. 140-141, ožujak – lipanj 2020., i br. 142-143, rujan-prosinac 2020. (tema broja: Vrtić i škola u koronaepidemiji) Zagreb, LABO INSPEKT

Školske novine, tjednik za odgoj, obrazovanje, znanost i kulturu, br. 40-41 2020. (tema broja: Nastava na daljinu postala je školska svakodnevnica), Zagreb

KULTUROLOŠKA CRTICA O KORONAKRIZI

Prof. dr. sc. **Ante Bežen**, redoviti profesor u miru
Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Sveta Korona - zaštitnica od epidemija³

Hrvatske inačice za sv. Koronu su Štefanija i Štefica, a u muškom rodu Stjepan i Štef

Netko će smatrati običnom slučajnošću, a netko posebnim znakom što se početak koronakrize zbivao u mjesecima u kojima se obilježava uspomena na kršćanski sveticu Koronu koja je, sa svojim suprugom Viktorom, umrla mučeničkom smrću u 2. stoljeću poslije Krista ne želeći se, u doba progona kršćana, odreći svoje vjere. Ta se svetica, naime, u kalendaru nalazi dva puta: 20. veljače i 14. svibnja, dakle u vrijeme prvoga intenzivnoga razvoja pandemije koronavirusa, od početka njezina nagloga rasta do početka jenjavanja. U aktualnim vjerskim kalendarima imena sv. Korone uglavnom nema, jer je dugo bila gotovo zaboravljena, a ova je pandemija oživjela sjećanje na nju i njezinu groznu sudbinu.

Sveta Korona, tvrde izvori, povijesna je osoba, rođena oko 160. godine poslije Krista u Egiptu. Prema predaji sa šesnaest godina života umrla je mučeničkom smrću u Siriji (kao moguća mjesta smaknuća navode se Damask i Antiohija), zajedno sa suprugom Viktorom koji je bio rimski vojnik i pritajeni kršćanin. Bilo je to vrijeme vladavine cara Marka Aurelija (161. - 180.), koji je, mada filozof i pjesnik, također nemilosrdno progono kršćane. Kršćani su u starom Rimu progonjeni zbog vjere u jednoga Boga, što se kosilo s mnogobožstvom rimske religije, a i zato što su o njima stvorene stravične priče u narodu, npr. da su ljudožderi, da u obredima ubijaju djecu, prakticiraju incest itd., što su zapravo zlonamjerno interpretirane priče iz Biblije. U zlo im je uzimano i to što se pozdravljaju poljupcem. No, što su progoni bili veći, kršćanstvo se sve više širilo zbog svojih novih poruka ljubavi i mira u odnosu na okrutni i preživjeli antički svijet, pa je rimski car Konstantin Veliki godine 313. Milanskim ediktom proglasio u Rimskom Carstvu vjersku slobodu, a to je bila sloboda i za kršćane. Progona kršćana događali su se u prva tri stoljeća nove ere, za vrijeme careva Nerona, Trajana, Hadrijana, Marka Aurelija, Dioklecijana (navedeni su samo poznatiji). Kršćane su prisiljavali da se odreknu svoje vjere, a ako to nisu učinili, podvrgnuti su mučenjima i ubijani (kamenovanje, razapinjanje na križ, spaljivanje na lomači), često i na stravično maštovite načine, kao što je skončala i Korona. Danas se ti prvi kršćani nazivaju ranokršćanskim mučenicima, a takvih je bilo dosta i na našem području, tj. prije dolaska

³ Prilagođeni tekst *Sveta Korona ili Štefica*, Zrno br. 140-141, str. 65-66, Laboinspekt, Zagreb

Hrvata. U 1. stoljeću apostola sv. Petra, prvoga papu, u Rimu su razapeli na križ koji je okrenut naopako, a sv. Pavao, najveći crkveni naučitelj iz toga doba, pogubljen je odsijecanjem glave.

Djevojka Korona smaknuta je u 16. godini života zajedno sa suprugom Viktorom, podrijetlom iz Siene. Na smrt ih je osudio sudac Sebastian pred kojega su doveli Viktora, po zanimanju rimskoga vojnika, s optužbom da je kršćanin. Sudac je mrzio kršćane pa je Viktora dao vezati za stup i bičevati dok mu nisu počeli otpadati komadi mesa, a zatim je naredio da mu izvade oči. No Viktor se nije pokolebao te mu je na kraju odsječena glava. Nije znao da je i njegova žena Korona, koja se tu nalazila, također kršćanka. Da bi olakšala mužu, Korona je prisutnima rekla da je i ona kršćanka i kleknula na molitvu, a tada su je vojnici također odveli pred sudca koji je zapovjedio da je privežu za vrhove dviju savijenih palmi, a potom su palme otpustili da se isprave pa je njezino tijelo rastrgnuto. Korona i Viktor (nazvan Sijenski) proglašeni su svecima prije nego što su počele službene kanonizacije u Crkvi (prvu je odobrio papa Ivan XV. 993. godine).

U mjestu Anzu pokraj Belluna u pokrajini Veneto u Italiji, koje je jako pogođeno sadašnjom pandemijom, čuvaju se relikvije svetih Viktora i Korone još od 9. stoljeća. Kostii su analizirane 1981. i potvrđeno je da pripadaju ženi i muškarcu, a analizom peluda cedra potvrđeno je da potječu iz Sirije. Njemačko-rimski car Oton III. poklonio je relikvije sv. Korone 997. samostanu u njemačkom gradu Aachenu, gdje su stoljećima počivale u grobu, a god. 1912. premještene su u relikvijar težak 98 kilograma. Car Svetoga Rimskog Carstva Karlo IV., strastveni sakupljač relikvija i širitelj kulture i pismenosti, u 14. je stoljeću donio neke relikvije sv. Korone u katedralu u Prag.

Sv. Korona je u prošlosti bila jako slavljena i izvan Bliskoga istoka, a potom je pala u zaborav. Danas se štuje rijetko, ponajprije u Austriji, južnoj Bavarskoj i sjevernoj Italiji. Po njoj je ime dobio i gradić St. Corona am Wechsel kod Neukirchena u Austriji, a smatra se da je po njoj nazvan i novac *kruna* u Austrijskoj Monarhiji. U Italiji se štuje u Vicenzi, a velika crkva sv. Korone nalazi se u Spiazziju u sjevernoj Italiji kod Verone, izgrađena 1522. nakon što je, po legendi, čudesnom anđeoskom intervencijom kip sv. Korone prebačen iz Rodosa koji je pustošila osmanska vojska sultana Sulejmana II. Relikvije sv. Korone i Viktora nalaze se i u blizini Ancone.

Drugo ime za Koronu je *Stephania*, što dolazi od starogrčkoga *Stephanos*, a znači „vijenac ili kruna, odnosno vijencem okrunjeni vitez“ (Rječnik suvremenih osobnih imena, Hrvatski institut za jezik i jezikoslovlje, 2018). To je ženski oblik imena Stephanos ili Stjepan, kako se zvao i prvi kršćanski mučenik koji se slavi prvi dan nakon Božića. Dakle, naše Štefice, Štefanije, Stjepani i Štefeki i dr. mogu imati imendan i na dan sv. Korone i na dan sv. Stjepana. Spomenimo da je Krunoslav također Stjepan pa je i Krunoslava isto što i Štefanija, no stvarni imendan ovisi o tome vežu li se za sv. Stjepana ili za sv. Koronu.

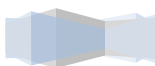
Sveta Korona slavi se u Katoličkoj, Pravoslavnoj, Armenskoj i Etiopskoj Crkvi kao zaštitnica od epidemija i vremenskih nepogoda, mesara te ljudi koji upravljaju novcem. Prikazuje se s palminim listovima koji podsjećaju na njezinu smrt, s krunom i s kovčežićem novca koji dijeli siromasima. Aktualna koronapandemija otvorila je tako zaboravljenu priču o sv. Koroni, a time i nove turističke mogućnosti za mjesta njezina spomena. Dobro ju je upotrijebiti i u obrazovnom procesu kad se govori o koronaepidemiji.

Slika 1. Sveta Korona (preuzeto s <https://www.vrisak.info/tag/sveta-korona/>)

RADOVI METODIČARA TEORETIČARA I PRAKTIČARA

Mara Kolar, mag. prim. educ., učiteljica mentorica

OŠ Remete, Zagreb

Mentorica: doc. dr. sc. **Martina Kolar Billege**

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodika hrvatskoga jezika

Suvremena nastava u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu uz upotrebu informacijske i komunikacijske tehnologije

Uvod

Suvremena nastava u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu podrazumijeva povezivanje nastavnih sadržaja unutar predmeta i među predmetima u integriranom nastavnom procesu s ciljem funkcionalnoga povezivanja sadržaja. To znači da se tijekom toga procesa učenja/poučavanja uspostavlja korelat na tematskoj i sadržajnoj razini koji će učenicima omogućiti cjelovito spoznavanje. Učitelj holistički pristupa strukturiranju teme i realizaciji metodičkoga čina. Nastava utemeljena na načelima integracije usmjerava učenike na aktivno učenje i stvaralački rad.

Doprinos ovdje prikazane metodičke artikulacije prepoznatljiv je u području komunikacijske kompetencije (jezične recepcije i produkcije) te u području „kompetencija za 21. stoljeće“: razvijanje kritičkoga mišljenja i rješavanja problema; poticanje, razvijanje kulture suradnje različitim oblicima suradnje; držanje koraka s razvojem digitalnih tehnologija i promišljanje o vlastitoj digitalnoj pismenosti; služenje potencijalima kreativnosti i mašte (prema: <https://www.battelleforkids.org/networks/p21>).

Kognitivni, psihomotorni i afektivni ishodi ostvaruju se u aktivnostima koje su planirane u skladu s metodičkom artikulacijom sati u integriranome danu.

Uključivanje međupredmetne teme i upotrebe informacijske i komunikacijske tehnologije planirano je s ciljem ovladavanja tehničkim sredstvima kojima se može poslati kratka medijska poruka. Sadržaj poruke usklađen je s tematskim cjelinama planirane nastave.

Metodička provedba integriranih aktivnosti

Metodički izabran sadržaj uvjetovan je kontekstom poučavanja i ostvarivanjem cilja te omogućuje stjecanje kompetencije na temelju dosezanja predviđenih ishoda (Kolar Billege, 2020).

Emocionalno-intelektualna motivacija planirana je kao leksička motivacija koja „omogućuje učeniku ovladavanje jezičnim jedinicama s pomoću kojih će ostvariti komunikaciju s tekstem

i suučenicima. Ova motivacija je i stvaralačko-komunikacijski čin koji od učenika zahtijeva jezičnu produkciju i imaginativno promišljanje, a omogućit će učeniku aktivno sudjelovanje u nastavi“ (Bežen, Budinski i Kolar Billege, 2018, str. 50). Učenici će s pomoću asocijacija stvorenih na temelju predložaka (zagonetki) prepoznavati povezanost pojmova s temom integriranoga dana „Stiže jesen“ te stvarati tematski leksički asociogram (Rosandić, 2002). U praktičnoj izvedbi to je ovaj leksički niz: jež, lišće, šuma, vjeverica, sprema, dom, lješnjak, orah, kesten, lastavica, jesen, sele. Sastavnice leksičkoga niza jesu riječi zagonetki, a učenici tu vrstu teksta razlikuju od drugih vrsta tekstova. Tijek procesa učenici prate primjenom njima zanimljive i bliske igre „Escape room“.

<https://view.genial.ly/5f9eb82199153e0d7b53bc6a/interactive-image-jesen>

Igra pridonosi u segmentu poticanja praćenje uputa i rada prema uputama. Nastavak procesa učenja podrazumijeva točnost i preciznost u ostvarivanju zadataka posredovanih digitalnim metodičkim instrumentarijem (Budinski i Kolar Billege, 2016).

Važno je istaknuti da će nakon motivacije učenici biti izloženi slušanju znanstveno-popularnoga teksta „Stiže jesen“.

Slika 1. Tekst je u udžbeniku *Trag u priči 2*, 1. dio (Budinski, Kolar Billege, Ivančić, Mijić i Puh Malogorski, 2020).

Odabir toga teksta za metodički predložak opravdan je jer je zasićen tematskim jedinicama (godišnje doba, mjeseci u godini, trajanje dana i noći, promjene koje utječu na ljude i životinje) i omogućuje pronalaženje podataka u tekstu i njihovo tumačenje, a od učenika se zahtijeva i objedinjavanje podataka. To podrazumijeva povezivanje podataka iz teksta sa znanjima iz drugih područja, uključujući i njihovo osobno iskustvo. Na taj način razvijamo čitalačku i prirodoslovnu pismenost. Nakon izloženosti čitanju učenici tekst izučavaju

samostalno i u interakciji sa suučenicima. Odabrani tekst oslikava kompleksnu pojavu stvarnosti koju učenik prepoznaje i povezuje s već dosad stečenim znanjima te ih proširuje na temelju analize teksta u aplikaciji Lino.it.

<http://linoit.com/users/kolarmara80/canvases/STI%C5%BDE%20JESEN>

U metodičkom instrumentariju postavljena su ova pitanja: *Kad počinje, a kad završava jesen? Tijekom kojih mjeseci traje jesen? Kakva je duljina dana i noći prvi dan jeseni, a kakva u ostatku jeseni? Kako nazivamo prvi dio jeseni? Kako nazivamo drugi dio jeseni? Što dozrijeva u ranu jesen? Što se događa s listopadnim stablima? Što rade životinje? Što znači da je vrijeme promjenjivo u jesen? Kakve su vremenske prilike u kasnu jesen? Kako se ljudi odijevaju u jesen?*

Tijekom pismenoga odgovaranja na pitanja učiteljica prati cjelokupni proces primjene stečenoga jezičnoga znanja, odnosno pokazatelja kulture pisanja primjereno jezičnome razvoju učenika drugoga razreda osnovne škole. Prati stupanj usvojenosti početne pravopisne i gramatičke norme, ali i preciznost u odgovaranju na postavljena pitanja.

Slika 2. Prikaz učeničkih odgovora na pitanja – nastali su u interakciji učenika s tekstem i suučenicima u razredu

Opisani metodički postupci usmjereni su na dosezanje ovih ishoda prema kurikulskim dokumentima iz 2019. godine.

https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/06/HR-OSiGM_kurikulum.pdf

Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja (N.N. 10/2019)

https://skolazazivot.hr/wp-content/uploads/2020/07/PID_kurikulum_1.pdf

Kurikulum nastavnog predmeta Priroda i društvo za osnovne škole (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja (N.N. 7/2019)

OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja.

OŠ HJ A.2.3. Učenik čita kratke tekstove tematski prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima.

OŠ HJ A.2.4. Učenik piše školskim rukopisnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.

OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.

OŠ HJ C.2.1. Učenik sluša/čita medijski tekst oblikovan u skladu s početnim opismenjavanjem i izdvaja važne podatke.

PID OŠ A.2.2. Učenik objašnjava organiziranost vremena i prikazuje vremenski slijed događaja.

PID OŠ B.2.2. Učenik zaključuje o promjenama u prirodi koje se događaju tijekom godišnjih doba.

Međupredmetne teme

osr C.1.3. Pridonosi skupini. Aktivno sudjeluje u aktivnostima skupine.

uku A.1.1. 1. Upravljanje informacijama

uku A.1.2. 2. Primjena strategija učenja i rješavanje problema

uku A.1.4. 4. Kritičko mišljenje

uku D.1.2. 2. Suradnja s drugima

uku D.1.1 1. Fizičko okruženje učenja

ikt A.1.2. Učenik se uz pomoć učitelja koristi odabranim uređajima i programima.

Tijekom poučavanja/učenja u korelacijsko-integracijskom sustavu učenici se osposobljavaju za primjenu stečenoga znanja (o jeseni) u oblikovanju medijske poruke. To uključuje i primjenu dosad stečenih znanja iz područja informatičkih vještina. Da bi se razvijala medijska pismenost, potrebno je uz informatičke vještine (primjenu alata) razvijati i čitalačku pismenost. To znači izabrati opsegom i relevantnošću odgovarajući sadržaj koji će se poslati kao medijska poruka.

Scenarij za lutkarski film učenici su osmišljavali u skupinama i ostvarivali su suradničku komunikaciju.

Uz izradu scenarija učenici su dogovarali izgled scene. Svaka je skupina izradila jedan segment scene i didaskalije.

Slika 3. Prikaz procesa izrade scene

Učenici uz pomoć tableta snimaju lutkarski film fotografiranjem pojedinačnih pokreta te povezivanjem fotografija s pomoću aplikacije GIF-editor. Svaka skupina odabire člana koji na kraju čita tekst predviđen za svaku scenu (dogovoren u etapi scenarija).

Slika 4. Fotografiranje pojedinačnih pokreta

GIF radovi dostupni na poveznici:

<https://tinyurl.com/y2avbsrr>

<https://tinyurl.com/y2e6be9g>

<https://tinyurl.com/y4xva8e5>

<https://tinyurl.com/y63znzbp>

<https://tinyurl.com/y5yxrne2>

<https://tinyurl.com/y5u7jua3>

S obzirom na dob učenika i njihove mogućnosti služenja informacijskom i komunikacijskom tehnologijom, učitelj s pomoću programa *Windows Movie Maker* sve snimljene gif datoteke spaja u jedan povezani lutkarski film.

Lutkarski film dostupan na poveznici: <https://tinyurl.com/y5netroe>

Na kraju opisane aktivnosti provedeno je vrednovanje kao učenje. Vršnjačkim vrednovanjem uključili smo učenike u proces samovrednovanja i vrednovanja učenika u skupini prema elementima koje je odredila učiteljica. Na početku dana učenici su bili upoznati s elementima vrednovanja. Cilj je bio osvijestiti im važnost doprinosa radu u skupini. Vrednovanje smo proveli s pomoću jednostavnoga obrasca (izrađenoga kao Microsoft Forms) dostupnog na poveznici: <https://tinyurl.com/y2rgzgcd>

Zaključak

Učenici su tijekom nastave u korelacijsko-integracijskom metodičkom sustavu upoznali nove sadržaje, povezali stečena znanja s prethodnim znanjima, diferencirali informacije prema relevantnosti i stvarali novi značenjski kontekst.

Tijekom takvoga rada ostvarena je višesmjerna komunikacija, potaknuto je dječje stvaralaštvo, a vrednovali su se elementi suradničkoga učenja i stvaranja.

Literatura

Bežen, A., Budinski, V., Kolar Billege, M. (2018). *Što, zašto, kako u poučavanju hrvatskoga jezika. Metodički praktikum nastave hrvatskoga jezika u nižim razredima osnovne škole*. Zagreb: Profil Klett d.o.o. i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Budinski, V. i Kolar Billege, M. (2016). Od zavičajnoga govora do standardnoga hrvatskog jezika uz primjenu metodičkoga instrumentarija u digitalnome udžbeniku. U K. Čeliković (ur.) *Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi* (str. 73-86). Subotica: Hrvatska čitaonica.

Budinski, V., Kolar Billege, M., Ivančić, G., Mijić, V. i Puh Malogorski, N. (2020). *Trag u priči 2. Radni udžbenik Hrvatskoga jezika za 2. razred osnovne škole – 1. dio*. Zagreb: Profil Klett d.o.o.

Kolar Billege, M. (2020). *Sadržaj, ishodi i vrednovanje u Hrvatskome jeziku – metodički pristup*. Zagreb: UFZG.

Rosandić, D. (2002). *Od slova do teksta i metateksta*. Zagreb: Profil International d.o.o.
<https://www.battelleforkids.org/networks/p21>

KURIKULI:

Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja (n.n. 10/2019) https://skolazavot.hr/wp-content/uploads/2020/06/HR-OSiGM_kurikulum.pdf

Kurikulum nastavnog predmeta Priroda i društvo za osnovne škole (2019) Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja (n.n. 7/2019) https://skolazavot.hr/wp-content/uploads/2020/07/PID_kurikulum_1.pdf

UPORABLJENE APLIKACIJE:

<https://www.genial.ly/> - „Escape room“

<https://en.linoit.com/> - odgovori na pitanja

https://play.google.com/store/apps/details?id=com.kayak.studio.gifmaker&utm_source=apkdot.com GIF – editor

Zagonetke preuzete sa stranica:

https://more.rivrtici.hr/sites/default/files/zagonetke_o_zivotinjama.pdf

Biljana Gaš, mag. prim. educ., učiteljica mentorica

Stjepan Krajček, mag. prim. educ., učitelj mentor

Osnovna škola Augusta Šenoae, Zagreb

Mentorica: doc. dr. sc. **Alena Letina**

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodika prirode i društva

Istražujem, saznajem!

Uvod

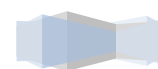
Znatiželja je glavna osobina svakoga djeteta. Zanimanje za svijet i potreba da se odgovori na pitanja kako i zašto stvari u njemu funkcioniraju misao je vodilja znatiželjnoga djeteta. Odrastanjem znatiželjna djeca dobivaju nove ideje, pronalaze nova pitanja i nove odgovore o svijetu oko sebe, a ukoliko u roditelju te, kasnije, učitelju, mogu pronaći saveznika koji će ih usmjeriti gdje odgovore mogu potražiti i kako do njih istraživanjem doći, postat će još zadovoljniji, bogatiji i sretniji.

Polazak u školu djeci pruža raznolik sadržaj koji im omogućava postavljanje mnogih pitanja, kao i pronalaženje odgovora o svijetu koji ih okružuje, a nastavni predmet Priroda i društvo prednjači u tome. Prema *Kurikulumu nastavnog predmeta Priroda i društvo za osnovne škole* (2019) „zadatak je nastavnoga predmeta Priroda i društvo poticati i razvijati ljudsku potrebu za istraživanjem i uočavanjem uzročno-posljedičnih veza u svijetu koji ga okružuje. Zbog toga je u Prirodi i društvu važan metodološki pristup koji je nazvan istraživački pristup.“

Učenje otkrivanjem i istraživački usmjerena nastava prirode i društva

Istraživački pristup potiče razvoj kompetencija svakoga učenika za provedbu samostalnih istraživanja. Zahvaljujući samostalnim istraživanjima, učenici će steći neka nova znanja koja im nisu dana i koja učitelj nije objasnio. Učitelj pomaže učeniku ako dođe do nekih prepreka ili problema tijekom istraživanja. Bognar i Matijević (2005) navode da svako istraživanje prolazi određene etape:

- uočavanje i definiranje problema
- formuliranje hipoteze
- prikupljanje podataka
- promatranje i praćenje

- izvođenje zaključaka.

Uočavanje i definiranje problema učitelj izvodi u suradnji s učenicima tako da i učitelj i učenici zajednički sudjeluju u otkrivanju, odnosno pronalaženju odgovora. Veći naglasak, svakako, treba staviti na učenike koji će problem istraživati, dok će učitelj pomoći pri pojavi nejasnoća. Nakon ove etape slijedi postavljanje hipoteze, odnosno u nižim će razredima to češće biti postavljanje pitanja za koja će učenici sami istraživanjem tražiti odgovore. Zatim slijedi provođenje eksperimenta, odnosno prikupljanje podataka koji se zatim sistematiziraju. Naposljetku slijede zaključne misli, odnosno izvodi se zaključak. Učenici dobivaju odgovor na svoja pitanja koja su na početku istraživanja postavili.

“Istraživački usmjerena nastava je svrhovit i organiziran proces učenja i poučavanja u kojem učenici vlastitom aktivnošću i istraživanjem dolaze do novih spoznaja, razvijajući pritom različite kompetencije” (Letina, 2016).

Treba istaknuti razvoj znatiželje, vještine promatranja, uspoređivanja, razvrstavanja i analiziranja podataka, kao i komuniciranja, a ujedno učenik uči koristiti se različitim informacijama i izvorima znanja.

Pojavom i popularizacijom STEM područja (eng. science, technology, engineering and mathematics) u društvu putem medija, djeca se sve više zanimaju za proučavanje i istraživanje različitih područja ovisno o svojim interesima. U tom je pogledu jako važna uloga učitelja kao osobe koja će različitim sadržajima poticati i njegovati istraživački pristup učenju.

Metodička provedba modela znanstvenoga istraživanja u nastavi prirode i društva

U sklopu istraživačke nastave tijekom drugoga polugodišta školske 2019./2020. godine učenici 3. c i 4. c razrednoga odjela OŠ Augusta Šenoje u dogovoru sa svojim razrednicima proveli su istraživanje iz područja STEM-a prema osobnim interesima.

Zadatak je bio sljedeći:

- razmisliti što žele saznati ili što ih je oduvijek zanimalo
- postupak istraživanja provesti individualno, u paru ili manjoj skupini.

Dogovoren je postupak istraživanja u trima etapama rada:

- a) postaviti problem, pitanje ili tvrdnju koju treba istražiti i saznati
- b) razraditi problem, istražiti, provesti postupak ili promatrati proces odvijanja istraživačkoga problema
- c) donijeti zaključak temeljem provedenoga istraživanja i prikazati postupak prema zadanome te ga prezentirati razrednom odjelu.

Interes učenika pokazao se velikim. Područje istraživanja bilo je širokoga spektra. Uključivanje u rad među djevojčicama i dječacima bilo je jednako, iako znamo da u zanimanjima za istraživanja te raznim oblicima znanosti kasnije prevladava muški spol.

Neki od problema interesa istraživanja učenika bili su:

1. Koja gumica bolje briše u odnosu na vrstu papira?
2. Utječe li duljina i težina autića (igračke) na njegovu brzinu, izdržljivost i vrijeme vožnje?
3. Kvaliteta određene marke flomastera nakon pet sekundi provedenih u vodi.
4. Reakcija određene vrste gaziranoga pića na ubačen bombon u piće.
5. Koja se marka bojice i u kojoj toplini vode najbolje vidi na koži nakon jedne minute?
6. Kvarjenje mlijeka na sobnoj temperature tijekom šest dana.
7. Količina šećera u određenim pićima.
8. Koji je automobil bolje kupiti?
9. Kvaliteta kokica (koja marka kokica ima najmanje neuspjelih kokica nakon pečenja).
10. Najviši odskok lopte puštene s jednoga metra.
11. Otapanje šećera u vodi.
12. Što se brže topi, šećer ili sol?
13. Topljenje lizalica.
14. Jesu li skuplji lakovi za nokte dugotrajniji?

Učenici nisu imali zadani vremenski rok predaje i izlaganja problema. Isto tako nisu bili obvezni provesti istraživačku nastavu, ali je većina učenika oduševljeno prihvatila prijedlog i sa zanimanjem su krenuli istraživati te provoditi pokuse. Interes učenika puno je veći od izabраниh problema, ali nemogućnost istraživanja i provedbe pokusa drugih interesnih područja bila je zbog financija, opreme ili nedostatka vremena za istraživanje.

Kod većine djece roditelji su poticali ovaj oblik rada uz redovnu nastavu i sami zainteresirani za neka istraživanja te je povratna informacija o radu bila u potpunosti pozitivna. Svi su učenici uspješni istražiti svoj postavljeni problem i svi su ga uspješni jedni drugima prezentirali. Cijeli nastavni dan čekali su trenutak u kojem ćemo izdvojiti vrijeme za prezentiranje istraživanja.

Neka učenička istraživanja prikazana su u nastavku.

Istraživanje 1: Koja gumica bolje briše u odnosu na vrstu papira?

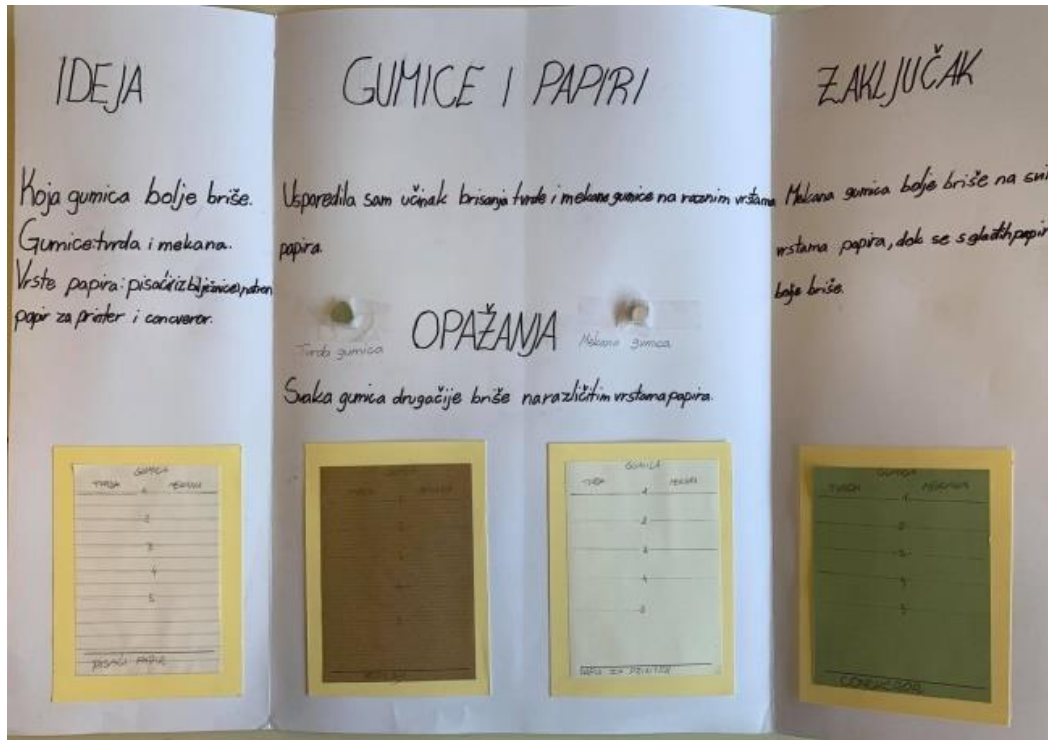
Materijal i pribor: tvrda i mekana gumica; vrste papira: iz bilježnice, natron, papir za printer i concveror (*conqueror*).

Postupak: Usporedila sam učinak brisanja tvrde i mekane gumice na raznim vrstama papira.

Opažanja: Svaka gumica drugačije briše na različitim vrstama papira.

Zaključak: Mekana gumica bolje briše na svim vrstama papira dok se na glatim papirima općenito bolje briše.

Slika 1. Prikaz istraživanja (Koja gumica bolje briše u odnosu na vrstu papira?)

Istraživanje 2: Koja se marka bojice i u kojoj toplini vode nakon jedne minute najbolje vidi na koži?

Što očekujemo? Očekujemo da ćemo dobiti odgovor na naše pitanje: Koja se marka bojice i u kojoj toplini vode nakon jedne minute najbolje vidi na koži?.

Što želimo dokazati? Želimo dokazati da određena marka bojice koja odstoje u određenoj toplini vode jednu minutu može pisati i crtati po koži.

Pribor: 3 keramičke zdjelice, 3 bojice – različitih proizvođača, tj. marke (*FABER-CASTELL*, *Connect*, *Staedtler* i *Maped*), kuhalo i led.

Postupak istraživanja:

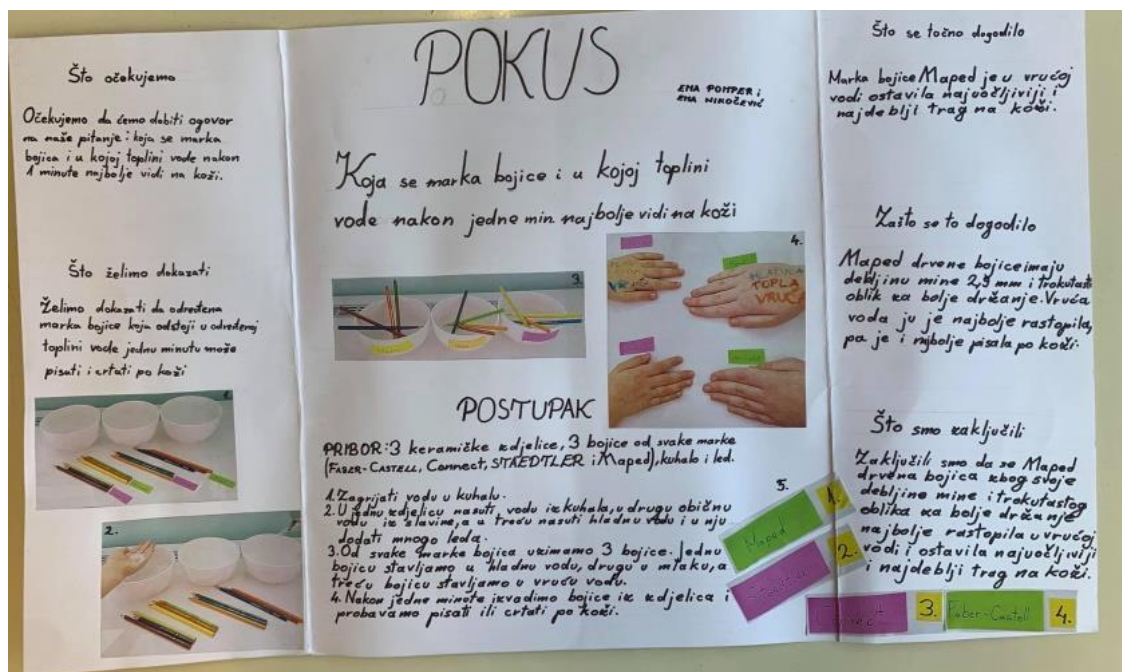
- a) Zagrijati vodu u kuhalu.
- b) U jednu zdjelicu uliti vodu iz kuhala, u drugu običnu vodu iz slavine, a u treću uliti hladnu vodu i u nju dodati dosta leda.

c) Uzimamo po tri bojice od svake marke bojica. Jednu bojicu stavljamo u hladnu vodu, drugu u mlaku, a treću bojicu stavljamo u vruću vodu.

d) Nakon jedne minute izvadimo bojice iz zdjelica i pokušavamo pisati ili crtati po koži.

Što se točno dogodilo? Marka bojice *Maped* nakon uranjanja u vruću vodu ostavila je najuočljiviji i najdeblji trag na koži.

Što smo zaključili? Zaključili smo da se drvena bojica *Maped* zbog svoje debljine vrha i trokutastoga oblika za držanje najbolje rastopila u vrućoj vodi te ostavila najuočljiviji i najdeblji trag na koži.

Slika 2. Prikaz istraživanja (Koja se marka bojice i u kojoj toplini vode nakon jedne minute najbolje vidi na koži?)

Istraživanje 3: Koje će se mlijeko prvo pokvariti?

Pribor i uvjeti pokusa: 0,5 dcl mlijeka, postotak mliječne masti 2,8 % (*Pilos, Dukat, Z bregov, Čokoladno mlijeko*); temperatura prostorije: 23 °C

Miris: normalan

Stanje mlijeka: tekuće

Boja: bijela i smeđa za čokoladno mlijeko

Prvi dan pokusa: 23. 2. 2020.

Zadnji dan pokusa: 28. 2. 2020.

Tijek pokusa:

1. DAN - Bez promjena.

2. DAN - Bez promjena.

3. DAN - Na mlijeku *Z bregov* napravio se tanak sloj masnoće, ostale vrste mlijeka su bez promjene.

4. DAN - Mlijeko *Dukat* pomalo smrdi i kiselog je okusa, mlijeko *Z bregov* ima pomalo kiselkast miris i stanje je kruto, a mlijeko *Pilos* i *Čokoladno mlijeko* i dalje imaju normalan miris.

5. DAN - Mlijeko *Pilos* se ukiselilo, ali je još uvijek u tekućem stanju; mlijeko *Dukat* i *Čokoladno mlijeko* su gustoće kao tekući jogurt; mlijeko *Z bregov* je kao čvrsti jogurt.

6. DAN - Mlijeka *Dukat* i *Z bregov* su kao čvrsti jogurt; mlijeko *Pilos* je tekuće kiselo mlijeko; *Čokoladno mlijeko* je čvrsto, ali neugodnoga mirisa.

Zaključak: Četiri različite vrste mlijeka s istim postotkom masnoće i u istim uvjetima pokusa različito se kvare. Prve promjene su se dogodile ovim redoslijedom: 1. *Z bregov*, 2. *Dukat*, 3. *Čokoladno mlijeko*, 4. *Pilos*.

KVARENJE MLIJEKA

PITANJE
Koje će se mlijeko prvo pokvariti?

UVJETI POKUSA
Količina: 0,5 dl mlijeka
Temperatura prostorije: 23°C
Vrste mlijeka: *Pilos*, *Dukat*, *Z bregov*, *Čokoladno mlijeko*
Postotak mliječne masti: 2,8%
Miris: normalan
Stanje mlijeka: tekuće
Boja: bijela i smeđa za čokoladno mlijeko
Prvi dan pokusa: 23.02.2020.
Zadnji dan pokusa: 28.02.2020.

TJEK POKUSA

- 1. DAN**
  - bez promjene
- 2. DAN**
  - bez promjena
- 3. DAN**
  - na mlijeku *Z bregov* napravio se tanak sloj masnoće, ostale vrste mlijeka su bez promjena
- 4. DAN**
  - mlijeko *Dukat* pomalo smrdi i kiselog je okusa
  - mlijeko *Z bregov* ima pomalo kiselkast miris i stanje je kruto
  - mlijeko *Pilos* i *Čokoladno mlijeko* i dalje imaju normalan miris
- 5. DAN**
  - mlijeko *Pilos* se ukiselilo, ali je još uvijek u tekućem stanju
  - mlijeko *Dukat* i *Čokoladno mlijeko* su gustoće kao tekući jogurt
  - mlijeko *Z bregov* je kao čvrsti jogurt
- 6. DAN**
  - mlijeka *Dukat* i *Z bregov* su kao čvrsti jogurt
  - mlijeko *Pilos* je tekuće kiselo mlijeko
  - Čokoladno mlijeko* je čvrsto, ali neugodnog mirisa

ZAKLJUČAK
Četiri različite vrste mlijeka sa istim postotkom masnoće, u istim uvjetima pokusa različito se kvare.
Prve promjene su se dogodile ovim redoslijedom:
1. *Z bregov*
2. *Dukat*
3. *Čokoladno mlijeko*
4. *Pilos*

KIMI PILČIĆ 4.C

Slika 3. Prikaz istraživanja (Koje će se mlijeko prvo pokvariti?)

Istraživanje 4: Koliko su visoko odskočile lopte puštene s 1 m visine?

Koristio sam sljedeće lopte:

- Teniska loptica 60 g
- Bejbolska loptica 100 g
- Rukometna loptica 320 g

- Lopta za mali nogomet 420 g
- Lopta za veliki nogomet 420 g
- Košarkaška lopta 620 g

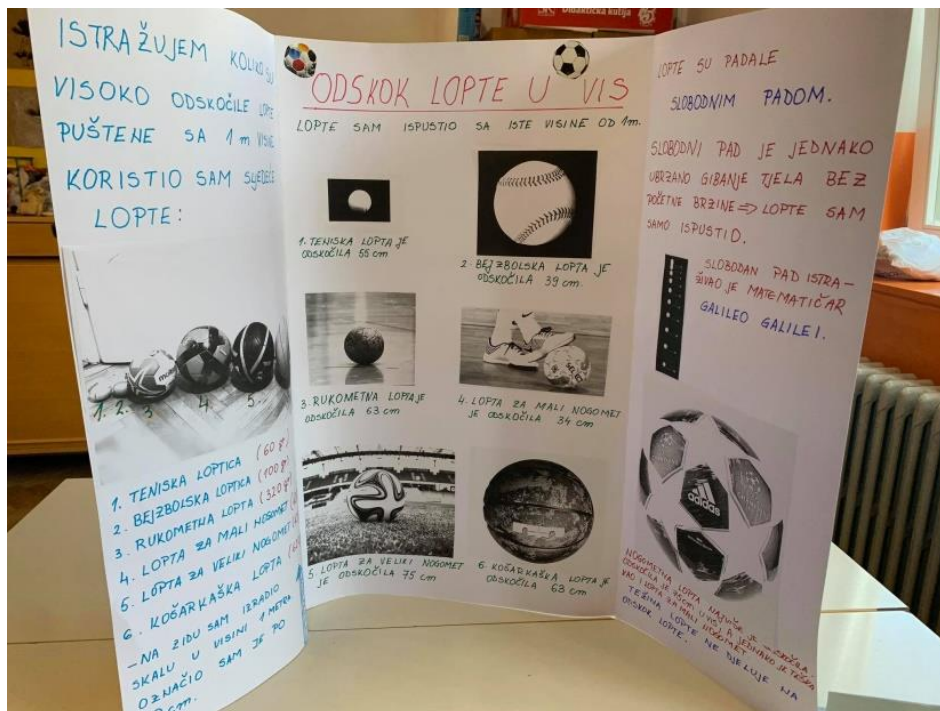
Istraživanje: Na zidu sam izradio visinomjer u visini od 1 m i označio ga po 10 cm. Lopte sam ispustio s iste visine od 1 m.

Opažanja:

- Teniska loptica je odskočila 55 cm.
- Bejbolska lopta je odskočila 39 cm.
- Rukometna lopta je odskočila 63 cm.
- Mala nogometna lopta je odskočila 34 cm.
- Lopta za veliki nogomet je odskočila 75 cm.
- Košarkaška lopta je odskočila 63 cm.

Lopte su padale slobodnim padom. Slobodni pad je jednako ubrzano gibanje tijela bez početne brzine – lopte sam samo ispustio. Zanimljivost: slobodan pad istraživao je matematičar Galileo Galilei.

Zaključak: Nogometna lopta za klasični nogomet najviše je odskočila. Odskočila je 75 cm u vis, a jednako je teška kao lopta za mali nogomet. Time zaključujem da težina lopte ne utječe/djeluje na njezin odskok.

Slika 4. Prikaz istraživanja (Koliko su visoko odskočile lopte puštene s 1 m visine?)

Istraživanje 5: Koji automobil je bolje kupiti?

Ideja postupka: Na internetu pretražiti i zapisati specifikacije nekih modela automobila: cijena, potrošnja benzina na 100 km na sat i koliko može voziti na sat.

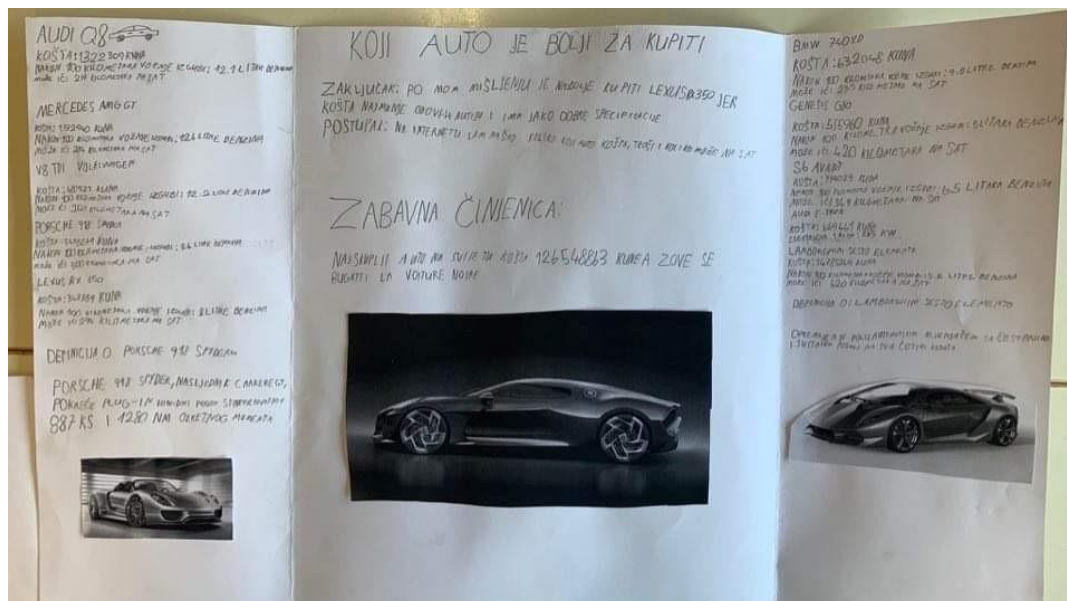
Istraživanje:

- **Audi Q8:** Cijena: 1 322 309 kn; nakon 100 km vožnje potroši 12,1 litru (l) benzina; može voziti 277 km/h.
- **Mercedes AMG GT:** Cijena: 1 372 940 kn; nakon 100 km vožnje potroši 12,4 l benzina; može voziti 284 km/h.
- **V8 TDI Volkswagen:** Cijena: 680 521 kn; nakon 100 km vožnje potroši 12,2 l benzina; može voziti 250 km/h.

Učenik na isti način opisuje i ostale modele automobila: *Porsche 918 Spyder, Lexus RX 350, BMW 740 XD, Genesis G80, S6 Avant, Audi E-TRON, Lamborghini Sesto Elemento.*

Zaključak: Po mom mišljenju, a na temelju proučenih specifikacija najbolji auto za kupnju je LEXUS RX350 jer je omjer cijene i kvalitete vrlo povoljan.

Zanimljiva činjenica: Najskuplji je automobil na svijetu *Bugatti La Voiture Noire*, a cijena mu je 126 548 863 kn.

Slika 5. Prikaz istraživanja (Koji automobil je bolje kupiti?)

Zaključak

Model znanstvenoga istraživanja u nastavi prirode i društva potaknuo je učenike na znanstveni način promišljanja i angažman u samostalnim istraživačkim aktivnostima. Učenici su usvajali znanstvene procese, svladavali temeljne koncepcije, usvojili bitne informacije i

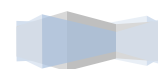
razvijali pozitivne stavove o znanosti. Za učitelje istraživačko učenje u nastavi moćno je sredstvo zadržavanja čuđenja i znatiželje učenika u školskom okruženju. Ono potiče učeničku motivaciju, zadovoljstvo i kreativnost. Naposljetku, istraživačko učenje ima osobito značenje za stvaranje stručnoga i znanstvenoga podmlatka, odnosno budućih prijatelja znanosti i istraživača jer osposobljava učenike da svoj rad temelje na logici znanstvenoga istraživanja.

Literatura

Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.

Letina, A. (2016). Efikasnost istraživački usmjerene nastave Prirode i društva u razvoju prirodoznanstvene kompetencije učenika, *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18 (3), 665-696.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske (2019). Kurikulum za nastavni predmet Priroda i društvo za osnovne škole. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

Nikolina Fišer Sedinić, mag. praesc. educ., odgojiteljica mentorica

Helena Burić, prof. pedagogije, pedagoginja savjetnica

Dječji vrtić Špansko, Zagreb

Mentorica: doc. dr. sc. **Blaženka Bačlija Sušić**

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodika glazbene kulture

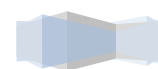
Tradicija i prenošenje kulturnih vrijednosti u dječjem vrtiću

Uvod

Svaki narod ima svoju tradiciju i različitu povijest. Usmenom predajom te raznim književnim, likovnim i notnim zapisima otkriva i njeguje svoju tradiciju kroz glazbu, ples i druge umjetnosti. Kulturni identitet izraz je čovjekova mjesta u svijetu, stoga je očuvanje kulturnoga identiteta opravdano u procesu globalizacije (Seme Stojnović i Vidović, 2012, str. 20). Prenosjenje kulturnih vrijednosti i tradicije temeljno je pitanje identiteta i samoaktualizacije djeteta u vrtiću. Bronstein i suradnici (1989) nalaze razlike između kultura koje određuju i odgojne ciljeve roditelja: „Kulture...se međusobno razlikuju u specifičnoj vrsti kompetencije koju roditelji žele razviti u djece, u načinima koje roditelji izabiru kako bi u djece razvili spremnost za postizanje tih ciljeva, u vremenskim granicama koje postavljaju za postizanje određenih kompetencija i u percepciji vlastite uloge u postizanju tih ciljeva“. Članovi obitelji, a potom i dječji vrtić kao mjesto institucijskog djetinjstva, utječu na prenošenje kulturnoga blaga i time djeluju na razvoj i izgradnju kulturnoga identiteta djeteta.

Poticaj za provedbu istraživanja

Poticaj za ovo istraživanje bilo je dugogodišnje bavljenje i proučavanje nacionalne baštine i folklor. Istraživanjem se željelo dobiti odgovor na pitanje kako različitim elementima folklornoga stvaralaštva potaknuti i obogatiti život djece rane dobi u vrtiću. Navedeno pitanje ujedno je potaknulo istraživače na promišljanje o aktivnostima i strategijama rada koje su vezane uz aspekt kulturološke dimenzije građanskoga odgoja. Ta dimenzija odgoja obuhvaća i teme kao što su građanski identitet (osobni, obiteljski, nacionalni i kulturalni) i interkulturalnost (poštivanje različitosti i suživot s osobama različitoga porijekla, običaja, jezika i životnih stilova). Stoga se istraživanje bavilo i pitanjima identiteta i različitosti.

Ciljevi su istraživanja u okviru projekta bili:

- odabrati i integrirati elemente tradicijskoga stvaralaštva u odgojno-obrazovni proces;
- saznati koji su glazbeni elementi, sadržaji i aktivnosti dječjega folklornog stvaralaštva i stvaralaštva za djecu primjereni i zanimljivi djeci određene dobi te im omogućuju zadovoljenje interesa za sviranjem, pjevanjem i kretanjem;
- učiniti odgojno-obrazovni proces raznovrsnijim poticanjem djetetove slobode, stvaralačke mašte, fantazije i emotivnoga doživljaja raznovrsnim aktivnostima (glazbenim, likovnim...);
- poticati i podržavati djecu u aktivnostima glazbenoga stvaranja tijekom svakodnevnoga odgojno-obrazovnoga procesa (kreativno izražavanje zvukom i pokretom);
- unaprijediti stručna znanja i kompetencije voditelja kao istraživača i reflektivnoga praktičara;
- utvrditi dobrobiti i ishode u odnosu na djetetov glazbeni te osobni razvoj na početku i na kraju provođenja istraživanja.

Problem i metode istraživanja

Problem istraživanja koji se nametnuo na samom početku te ujedno postao i poticaj za početak provedbe istraživanja bio je *Kako potaknuti i obogatiti glazbeni doživljaj djece rane i predškolske dobi elementima folklornog stvaralaštva?*. Istraživanje se provodilo u obliku akcijskoga istraživanja tijekom četiri pedagoške godine. Akcijsko istraživanje je korišteno kao najprimjereniji pristup istraživanju s obzirom na svoju spiralnu strukturu. Postupci i instrumenti koji su služili za prikupljanje podataka bili su: sustavno promatranje, video snimke i fotografije, sudjelujuće promatranje, istraživačko-refleksivni dnevnik, grupno i individualno intervjuiranje (diktafon, upitnik za djecu i roditelje), kritički prijatelji. Mjesto istraživanja bio je Dječji vrtić Špansko, a istraživanje se provodilo tijekom četiri pedagoške godine (2015./2016., 2016./2017., 2017./2018. i 2018./2019.) u četiri kruga istraživanja. Sudionici su istraživanja bila djeca odgojne skupine *Bubamare* i *Zečići* koji su u tom razdoblju polazila Dječji vrtić Špansko. Istraživanjem je obuhvaćeno (N=55) djece.

Opis aktivnosti istraživanja

Polazište istraživanja bilo je obogaćivanje prostorno-materijalnoga konteksta elementima dječjega tradicijskoga stvaralaštva. U skladu s time tijekom prve godine istraživanja odgojno-obrazovni proces se obogaćivao sadržajima i aktivnostima dječjega tradicijskoga stvaralaštva kao što su oslušivanje te spontana improvizacija na dječjim tradicijskim instrumentima.

Slika 1. Prikaz obogaćivanja prostorno-materijalnoga konteksta elementima dječjega tradicijskoga stvaralaštva

Slika 2. Prikaz spontane improvizacije na dječjim tradicijskim instrumentima

U drugoj godini istraživanja promišljalo se na koje je načine moguće dodatno obogatiti odgojno-obrazovni proces uključivanjem roditelja i ostalih članova lokalne zajednice. Druga faza provedbe istraživanja iznjedrila je zaključak kako je proces samoga akcijskoga istraživanja i njegovih rezultata potrebno približiti roditeljima i ostalim sudionicima odgojno-obrazovnoga procesa (kako na razini grupe tako i na razini same ustanove pa i šire). Stoga su roditelji na različite načine imali priliku sudjelovati u analizi, promišljanju, provedbi i evaluaciji istraživanja. Prikazi procesnih fotografija iz neposrednoga odgojno-obrazovnoga procesa bili su dostupni roditeljima tijekom svih faza procesa. Roditelji i članovi šire obitelji sudjelovali su u prikupljanju etnograđe. Sudjelovali su u izvođenju etnoradionica instrumentalista ansambla *Lado*, u organizaciji i izvedbi folklornih nastupa djece i odgojitelja na festivalčićima dječjega folklornoga stvaralaštva *Naše kolo veliko* i prezentaciji pojedinih dijelova istraživanja na roditeljskim sastancima na kraju svake pedagoške godine. Roditelji i šira zajednica informirani su o aktualnostima istraživanja i putem mrežne stranice vrtića te *Kutića za roditelje*.

Slika 3. Prikaz igranja dječjih tradicijskih igara u prirodnom okruženju

Tijekom treće godine istraživanja pojavila se potreba za nadopunom glazbenoga centra pri čemu su djeca preuzela aktivnu ulogu planera i izrađivača instrumenata. Naglasak na istraživanju elemenata hrvatske tradicijske kulture (materijalne i nematerijalne) i dalje

predstavlja okosnicu rada, a u radu je uočeno kako su ovi elementi iznimno zanimljivi djeci predškolske dobi te ih potiču na istraživanje i kreativnu igru. U aktivnostima istraživanja likovnoga stvaralaštva istraživale su se mogućnosti kombinacije tradicijskih i suvremenih materijala svakodnevno prisutnih u dječjem okruženju. Naglasak je stavljen na inovativne postupke preobrazbe tradicionalnih motiva i tehnika u novi likovni izraz.

Slika 4. Prikaz izrade instrumenata

Istraživanje bogatoga stvaralaštva naivnoga umjetnika Ivana Lackovića Croate i etnonasljeđa s područja Podravine, iz kojeg potječe i sam umjetnik, obilježilo je četvrti krug istraživanja. Tijekom toga procesa ostvarena je suradnja s Hrvatskim muzejom naivne umjetnosti te Asamblom narodnih plesova i pjesama *Lado*. Tijekom ove suradnje ostvareno je niz radionica s djecom i roditeljima, a dodatna neočekivana vrijednost projekta odnosila se na unaprijeđenu kvalitetu suradnje s lokalnom zajednicom i njezinom povećanom senzibilizacijom za potrebe djece rane i predškolske dobi.

Slika 5. Prikaz suradnje s Hrvatskim muzejom naivne umjetnosti

Slika 6. Prikaz suradnje s gospodinom Večkovićem, instrumentalistom ansambla *Lado*

Rezultati provedbe istraživanja

Tijekom procesa istraživanja ostvaren je niz rezultata. U odnosu na stečena znanja, vještine i kompetencije, kod djece su uočene sljedeće promjene i dobrobiti:

- Spoznavanjem elemenata bogate kulturne ostavštine potaknut je razvoj kreativnosti.
- Razvijen je osjećaj sigurnosti i samopouzdanja u spontanom izražavanju i improvizaciji.
- Potaknuta je mogućnost interpretiranja različitih predmeta i uzoraka na vlastiti osebujan način.
- Ostvaren je razvoj cijeloga niza kompetencija (likovnih, prostornih, matematičkih, jezičnih i dr.).
- Razvijena je pozitivna slika o sebi putem istraživanja i spoznavanja vlastitih sposobnosti i mogućnosti u suradnji s drugom djecom i odraslima.
- Razvijen je pozitivan odnos prema izvornom folklornom stvaralaštvu i tradiciji (s ciljem očuvanja kulturnoga identiteta i nacionalne pripadnosti).
- Razvijeno je razumijevanje i prihvaćanje različitosti drugih.
- Razvijen je osjećaj sigurnosti i samopouzdanja njegovanjem socijalnih i komunikacijskih vještina (osobito u suradnji s drugima u aktivnostima s ciljem pripadanja skupini).
- Razvijeno je kulturno ponašanje i ophođenje.
- Usvojeno je poštivanje grupnih pravila te pravila igara (uz odgodu trenutnih potreba i želja).
- Potaknut je razvoj demokratičnosti u odnosima.
- Potaknut je razvoj građanskoga odgoja (djece kao aktivnih građana koji poštuju načela demokratskoga odlučivanja).

U odnosu na ostale sudionike (vrtić, voditelje projekta, ostale sudionike uključene u projekt, širu zajednicu) ostvareni su sljedeći rezultati:

- Istraživanje je potvrdilo važnost i vrijednost dječjega tradicijskoga nasljeđa koje omogućuje bogaćenje svakodnevnoga kulturnoga doživljaja djece rane i predškolske dobi te predstavlja svojevrsno nadahnuće i poticaj za primjenu u radu te poticaj za novo dječje stvaralaštvo.
- Proširena su i unapređena stručna znanja i kompetencije voditelja kao istraživača i reflektivnoga praktičara.
- Posredovanjem sadržaja i postignuća rada na projektu djelovalo se na svijest uže i šire lokalne zajednice o važnosti očuvanja kulturne baštine koja dijete promiče u budućega

kulturnoga građanina koji će moći razumjeti i poštovati vrijednosti vlastite i drugih kultura.

Zaključak

Provedeno akcijsko istraživanje potvrdilo je kako je prenošenje kulturnih vrijednosti i tradicije temeljno pitanje identiteta i samoaktualizacije djeteta i njegove obitelji u vrtiću. Istraživanje je ujedno potvrdilo i važnost razvoja građanskih kompetencija djeteta. U dječjem vrtiću kao obliku institucijskog djetinjstva suvremenoga djeteta moguće je ciljanim aktivnostima i u pomno osmišljenom okruženju za učenje pozitivno utjecati na prenošenje kulturnoga blaga, a time i na razvoj i izgradnju kulturnoga identiteta djeteta. Pojam interkulturalnosti, istraživanja identiteta i različitosti u ovom se kontekstu vide kao posljedica prirodnoga življenja djeteta u vrtiću.

Literatura

Seme Stojnović, I., Vidović, T. (2012). *Djeca – čuvari djedovine*. Zagreb: Golden Marketing Tehnička knjiga.

Bronstein, P., Duncan, P., Clauson, J., Abrams, C. L. , Yannett, N., Ginsburg, G., Milne, M. (1998). Preventing middle school adjustment problems for children from lower-income families: A program for aware parenting. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 19(1), 129-152.

Katarina Franjčec, mag. prim. educ., učiteljica savjetnica, viša predavačica
 Osnovna škola Tina Ujevića, Zagreb

Metodika hrvatskoga jezika

Što se u metodičkome činu u nastavi hrvatskoga jezika (ne)mijenja s obzirom na suvremeni kurikulski kontekst

Uvod

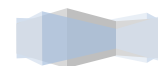
Naši stari bi rekli: “Od kad je svijeta i vijeka, uvijek je netko nekoga nečemu poučavao.”
 Točno, čovjek uči svaki dan, cijeli život dolazi do novih spoznaja na različite načine.

Jedna vrsta poučavanja jest učenje tijekom školovanja u ustanovama predškolskoga, školskoga, srednjoškolskoga i visokoškolskoga obrazovanja. Tijekom niza godina, desetljeća, stoljeća mijenjali su se programi, preporuke, sadržaji, tražile su se metode, oblici, postupci kvalitetnoga i uspješnoga prenošenja znanja. Na tom putu učiteljima pomaže metodika – znanost u poučavanju nastavnoga predmeta.

Njezinom značaju svjedočimo svakoga dana, posebice u svakodnevici nastaloj zbog pandemije bolesti COVID-19. Sjećanja na školu na daljinu tijekom proljeća prošle školske godine, *nenastavu* kako su je neki zvali, ukazuju koliki je značaj neposrednoga odgojno–obrazovnoga rada i interakcije uživo učitelja i učenika te učenika međusobno. Složit ćemo se svi kada kažemo da je živa riječ nezamjenjiva. Lijepo je koristiti se svom modernom tehnologijom i njezinim prednostima, ali prije svega kao podrškom živom i stvarnom kontaktu učitelja i učenika. Nema stroja, aparata ili poveznice koja može prepoznati i osjetiti raspoloženje učenika, njegove sposobnosti, interese, motivaciju za rad, stvaran napredak u cjelini. To može samo doživljajna nastava planirana, pripremljena i osmišljena u okviru organiziranog odgojno–obrazovnoga procesa u kojemu je osnovna i najmanja jedinica – metodički čin.

Naš uvaženi metodičar prof. dr. sc. Ante Bežen navodi da metodički čin određuje suodnos sljedećih čimbenika:

- polaznika koji uči
- sadržaja koji polaznik uči i njegova odgojno–obrazovna svrha
- poučavatelja koji organizira poučavanje te vodi do svrhe čina
- vremena trajanja čina
- sustav metodičke provedbe kojim se čin ostvaruje (Bežen, 2008, str. 215).

Znamo da Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik predstavlja jedinstven dokument kojim su povezane sve razine odgojno-obrazovnoga procesa u kojima se uči i poučava hrvatski jezik. U organizaciji kurikuluma predmeta povezana su tri područja: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji. Ta područja čine strukturu koja određuje i dio kurikuluma samoga predmeta u kojem su iskazani odgojno–obrazovni ishodi. „Odgojno-obrazovni ishodi predstavljaju jasne i nedvosmislene iskaze očekivanja od učenika u pojedinoj godini učenja i poučavanja predmeta, a proizlaze iz odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja predmeta Hrvatski jezik. Određeni su kao znanja, vještine, stavovi i vrijednosti te se razvijaju od prvoga razreda osnovne škole do završnoga razreda srednje škole“ (Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, 2019).

Kurikulski kontekst poučavanja

Kurikulum predmeta Hrvatski jezik povezan je i s drugim odgojno-obrazovnim područjima, međupredmetnim temama i ostalim nastavnim predmetima.

Jedan od temeljnih ciljeva poučavanja hrvatskoga jezika u školi jest ovladavanje temeljnim jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Krećemo s ostvarajem toga cilja već od prvoga razreda. Znamo da dijete u svijet komunikacije ulazi slušanjem. Kao beba osluškuje zvukove oko sebe, kasnije oponaša glasove, riječi, rečenice. Pokušava ih izgovoriti i ostvariti sporazumijevanje s okolinom. Polaskom u školu šire se vidici i potreba za komunikacijom postaje veća. Važno je imati na umu da je slušanje preduvjet i temelj svake uspješne komunikacije. Na samom početku školovanja potrebno je nastaviti s vježbama slušanja jer umijeće slušanja jest sposobnost koju se može razviti. U prvom razredu potrebno je provoditi vježbe aktivnoga slušanja s razumijevanjem na konkretnim predlošcima stvarnih govornih situacija.

Prvašić upoznaje glasovni sustav hrvatskoga jezika, potvrđuje svoju fonološku svjesnost, izvodi vježbe glasovne analize i sinteze riječi, izgovara glasove, riječi i rečenice. Učitelj svakodnevno osmišljava situacije uspostavljanja jezične komunikacije vezane uz teme bliske učenicima: igra, dom, obitelj, škola, životinje, prijatelji... Pripremamo učenika za govorenje, prijenos usmene poruke. U svakom govornom činu kojemu je izložen učenik, potrebno je osvještavati o čemu govorimo, kako govorimo, koje ćemo riječi i izraze rabiti te u kojoj ćemo ih situaciji upotrijebiti. I naravno, kojim ćemo ih tonom izgovoriti.

U prvome razredu započinjemo i s početnim čitanjem i pisanjem na temelju jezičnih predvještina koje se razvijaju tijekom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Pripremamo učenika za složenu aktivnost koja će mu u životu služiti za primanje informacija. Puno će koraka biti napravljeno do čitanja s razumijevanjem, izražajnoga čitanja, uživanja u

književno–umjetničkim tekstovima. Ne zaboravimo – vještina čitanja razvija se čitanjem! Čitamo zajedno, čitamo svaki dan, čitamo s radošću, čitamo jer želimo doznati.

Sustavno poučavamo učenike i pisanju. To je jezična djelatnost koja se uči i nastavlja te povezuje u korelaciji s ostalima. Kako bi taj put bio što uspješniji, pravi će učitelj osmišljavati i provoditi svakodnevno stilsko-kompozicijske vježbe: razgovaranje, opisivanje, pripovijedanje, tumačenje, raspravljanje, upućivanje...Razgovorne igre, usmena dramatizacija, rekreativni razgovor mogući su oblici poticanja učenika na motivaciju za rad. Bogatiji usmeni izraz podarit će i sigurnost u pisanju.

Zaključak

I u novome kurikulscome kontekstu učenja jezika poštujemo, uvažamo i njegujemo aktivnosti za razvoj svih jezičnih djelatnosti. Uključujemo ih u etape nastavnoga sata u okviru određene nastavne jedinice kako bismo osmišljenom metodičkom strukturom razvijali vlastiti jezično–kulturni identitet svakoga učenika na putu cjeloživotnoga učenja i uljudne komunikacije.

Slika 1. Prikaz jezične aktivnosti s pomoću lutke

Slika 2. Prikaz početnoga pisanja formalnim školskim slovom

Slika 3. Prikaz tematske igrolike jezične aktivnosti

Slika 4. Prikaz komunikacije

Slika 5. Prikaz početnoga čitanja

Slika 6. Prikaz početnoga pisanja

Literatura

Bežen, A. (2008). Metodika znanost o poučavanju nastavnog predmeta. Zagreb: Učiteljski fakultet i Profil.

Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (2019). Zagreb, MZO

Ivana Dubovečak, prof., učiteljica savjetnica

Marina Mužek, mag. prim. educ., učiteljica savjetnica

OŠ Eugena Kvaternika, Velika Gorica

Mentorica: doc. dr. sc. **Vesna Budinski**

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodika hrvatskoga jezika

Zvonjalica – radijska emisija koju stvaraju djeca

Uvod

Mladi su već od najranije dobi okruženi različitom tehnologijom pa mnogi od njih nauče koristiti se računalom, mobitelom, tabletom i sličnom tehnologijom prije nego što počnu čitati, pisati i računati. Budući da današnja djeca odrastaju uz različitu mobilnu tehnologiju koja se sve više razvija, omogućen im je brži i lakši pristup različitim informacijama te je njihov način usvajanja informacija u mnogo čemu drugačiji od načina na koje su znanje usvajali učenici prethodnih generacija. Radio je kao medij prisutan u životu ljudi gotovo jedno stoljeće, a prethodi mu knjiga kao najstariji masovni medij. Razvoj radiofonije započeo je u SAD-u te se ubrzo nastavio i u Europi. Već 1926. godine radio se prvi puta oglasio i u Hrvatskoj. Riječ radio, kao i mnoge druge riječi, višestrukoga je značenja. Pri spomenu riječi radio, uglavnom mislimo na radio kao uređaj te radio kao medij prenošenja informacija. Prema mrežnom izdanju *Leksikona radija i televizije*, riječ *radio* dolazi od latinske riječi *radius* čiji je hrvatski prijevod 'zraka'. *Leksikon radija i televizije* navodi nekoliko definicija pojma *radio*: 1. u najširem smislu, radiodifuzija, postupak prijenosa govora i glazbe preko radiovalova. Svrha je radija obavještanje slušateljske populacije, ali i zadovoljavanje njezinih kulturnih, zabavnih i drugih potreba. Tu zadaću obavlja lanac koji čine mikrofoni, sredstva tonske obradbe, odašiljač i prijarnik; 2. u užem smislu, institucija, tj. sustav ljudi, prostorija i opreme koji ostvaruje radiodifuziju; 3. masovni medij koji se razvio brzom primjenom tehnoloških inovacija od 1920. do 1930. rastom broja radioprijamnika i komercijalnih radiopostaja te globalnim tehnološkim povezivanjem; 4. skraćeni naziv za radioprijamnik. Slične definicije pojma *radio* nudi i Hrvatski jezični portal. Radio je medij koji se temelji na elektronskom prenošenju zvukova. Izražajno sredstvo radija je zvuk pa je radio isključivo slušni ili auditivni medij. Suvremeni svijet nezamisliv je bez masovnih medija koji su sastavni dio života svakoga čovjeka bez obzira na rasu, obrazovanje, imovno stanje, društvenost. Nitko ne može izbjeći njihovu utjecaju (Malović, 2007, str. 9). Utjecaj kojim

mediji dokazuju svoju prisutnost u društvenom životu različit je, ovisi o mnogim čimbenicima, iskustvu, otpornosti kao i lakomislenosti primatelja medijske poruke i različitoga je intenziteta (Ciboci i sur., 2011). Danas je radio, kao uređaj koji proizvodi razne zvukove, djeci poznat od najranije dobi. Radio kao medij djeca bolje upoznaju tijekom školovanja, u 3. razredu osnovne škole, kada je naglasak na percepciji radijskih emisija za djecu, raspravljanju o njima te zamjećivanju zvučnih izražajnih sredstava te u 7. razredu osnovne škole kada je naglasak na prepoznavanju radijskih izražajnih sredstava, razlikovanju vrsta radijskih emisija te spoznavanju obavijesne, obrazovne i zabavne uloge radija. O radiju se uči i na daljnjim obrazovnim razinama ovisno o vrsti škole te obrazovnom programu (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006).

Zvonjalica – inovativni metodički ostvaraj na zahtjev učenika i nastavnika

Prepoznavši vrijednost radija kao medija kojim se mogu širiti dobre i korisne informacije, pokrenut je projekt *Zvonjalica - radijska emisija koju stvaraju djeca* koja se već punih 17 godina emitira u velikogoričkom radijskom eteru. Ideja je da se učenicima koji su zainteresirani za novinarstvo i rad na radiju omogući dodatni način izražavanja te da pod vodstvom svojih učitelja stvaraju svoju radijsku emisiju. Svaki tjedan uređuju je, uz pomoć učitelja voditelja novinarske skupine u školi, učenici jedne od osam osnovnih škola s velikogoričkoga područja, ali i Centra za odgoj i obrazovanje Velika Gorica, Centra za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica, Škole stranih jezika u Pučkom otvorenom učilištu, a od nedavno i učenici iz škola Pokupsko i Kravarsko. Emisija se emitira svake subote prijepodne tijekom trajanja nastave. *Zvonjalicu – radijsku emisiju koju stvaraju djeca* isključivo vode učenici osnovnoškolske dobi, od 1. do 8. razreda. Oni sami smišljaju temu koju će interpretirati u Zvonjalici, izabiru koje goste bi mogli pozvati u Zvonjalicu s obzirom na temu emisije, stvaraju njezin sinopsis, pripremaju se za intervju s gostom, tako da istražuju sve o njemu, sami smišljaju pitanja na koja će im gost u Zvonjalici odgovarati, vježbaju vođenje emisije sa svojim učiteljima prije snimanja, biraju glazbene brojeve i na kraju, kada je sve gotovo, uvježbano, snimljeno, uz pomoć tehničarke, montiraju Zvonjalicu. Naziv emisije osmišljen je prema riječi 'zvonjelica', starohrvatskom nazivu za sonet. Kako se radi o emisiji koju uređuju djeca osnovnoškolske dobi, a jedan od simbola škole je školsko zvono, samo se malo promijenio izvorni naziv i tako je nastala *Zvonjalica – radijska emisija koju stvaraju djeca*. A zvuk zvona čuje se jako daleko. Na početku, Zvonjalica se emitirala uživo. I to je, bez obzira na poneki propust, bilo vrlo zanimljivo i prirodno. Međutim, kako je u svakoj emisiji gostovao netko iz svih sfera ljudskoga djelovanja, postalo je gotovo nemoguće za subotu prijepodne, kad se emisija emitira, uvijek dobiti gosta koji je mogao doći i odgovoriti uživo na pitanja o nekoj aktualnoj temi koju su učenici na svoj način željeli predstaviti svojim

vršnjacima. I tako se, tijekom vremena, emisija počela snimati prije emitiranja, u terminima u kojima su gosti mogli doći. A bilo ih je na stotine – od sportaša, pjevača, uspješnih učenika, posebnih škola, ravnatelja... do književnika, političara, gospodarstvenika, sveučilišnih profesora i dekana. Cilj je Zvonjalice educirati i poticati aktivno stvaranje i kreativno izražavanje djece na području medijske kulture, odnosno novinarstva, putem praktičnoga djela kao i razvijanje jezične kulture i odgovornosti za javno napisanu i izgovorenu riječ. Emisija razvija jezične kreativne sposobnosti djece, njihovu stvaralačku maštu kao i zanimanje učenika za zbivanja u stvarnosti, praćenje medija, vrednovanje i kritičko prihvaćanje njihovih sadržaja. Veliku podršku emisiji daje i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu koji svake godine šalje svoje studente na radio za vrijeme snimanja Zvonjalice kako bi se i oni izravno educirali za svoj budući rad s djecom na području medijske kulture. Tijekom više od 17 godina emitiranja Zvonjalice, u njezinu stvaranju sudjelovalo je više od 4000 učenika koji su bili ili izravni sudionici, voditelji ili autori, ili podrška svojim prijateljima dolaskom na radio tijekom emitiranja ili snimanja. Od toga velikoga broja učenika 20-ak njih je do danas izgradilo sasvim lijepu novinarsku odnosno voditeljsku karijeru na radiju, televiziji ili u novinama. Projekt *Zvonjalica - radijska emisija koju stvaraju djeca* predstavljen je 13. studenoga 2018. godine u Bruxellesu u sklopu projekta *Mind over Media in EU* (MOMEU) kao iznimno rijedak projekt koji promiče pozitivnu ulogu medija u životima djece i pokazuje da mediji mogu pozitivno širiti, promicati i propagirati pozitivne ideje uvažavajući posebnosti i različitosti onih koji govore i onih koji slušaju. U Hrvatskoj, projekt MOMEU vodi prof. dr. sc. Igor Kanižaj s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu, a projekt financira Europska komisija. Cilj mu je razvijanje novoga kurikula medijske pismenosti i odvija se pod koordinacijom Društva za komunikacijsku i medijsku kulturu.

Na temelju bogatoga iskustva u njima i s njima, smatramo da su mediji, osobito oni koji se obraćaju izravno djeci, spoj obrazovanja i zabave. Oni bi morali podjednako uspješno i u jednakoj mjeri obavljati obje te zadaće. Dobri sadržaji upućeni djeci posredstvom medija (pametnih telefona, tableta, televizije, radija, interneta, knjiga, kazališnih predstava...) mogu biti vrlo korisni u njihovu odrastanju, stjecanju kvalitetnih spoznaja, odgoju i sveukupnom razvoju osobnosti.

Putem medija može se obavljati i propaganda. Obavljala se i obavlja se. Očito ili skriveno. Većina bi vjerojatno riječ propaganda objasnila u negativnom kontekstu. Prije svega političkom, a potom, vjerojatno, i u gospodarskom, osobito marketinškom, smislu. Jer većina ljudi misli da nam se propagandom nameće ono što, zapravo, ne želimo. Međutim, riječ, pojam, propaganda, izravno prevedena s latinskoga (*propagatio*) znači širenje. A to samo po sebi ne mora biti štetno ni tako (odbojno) prihvaćeno kao propaganda. Naravno, putem medija, mogu se prezentirati prihvatljive i neprihvatljive teme.

Zaključak

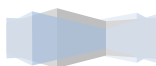
Međutim, razlog zbog kojega je prije 17 godina pokrenuta Zvonjalica, širenje je, propagiranje, promicanje dobrih ideja, misli, ponašanja, dostignuća, nastojanja i dr. svim mladim slušateljima Zvonjalice. Zato se u Zvonjalicu redovito pozivaju ljudi koji u sebi imaju sposobnost i mogu širiti nešto pozitivno, poticajno, ohrabrujuće, nadahnjujuće. Ljudi koji šire najbolje osobine, kao što su iskrenost, empatija, marljivost, poštenje, rad, druželjubivost i posvećenost i na takav način otvaraju vrata prema dobru, uspjehu, zadovoljstvu, sreći istovremeno zatvarajući ona koja bi djecu mogla skrenuti na krivi put.

To su razlozi zašto je pokrenuta *Zvonjalica - radijska emisija koju stvaraju djeca* i kako je svi oni koji sudjeluju u nastanku njezinih programa (učitelji, nastavnici, metodičari) te oni koji je slušaju i do danas doživljavaju.

Zvonjalica zvoni samo dobru!

Slika 1. Gosti emisije (dekan Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof.dr.sc Siniša Opić i doc. dr. sc. Vesna Budinski) - Zvonjalica posvećena obilježavanju 100. rođendana Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

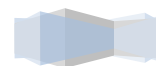

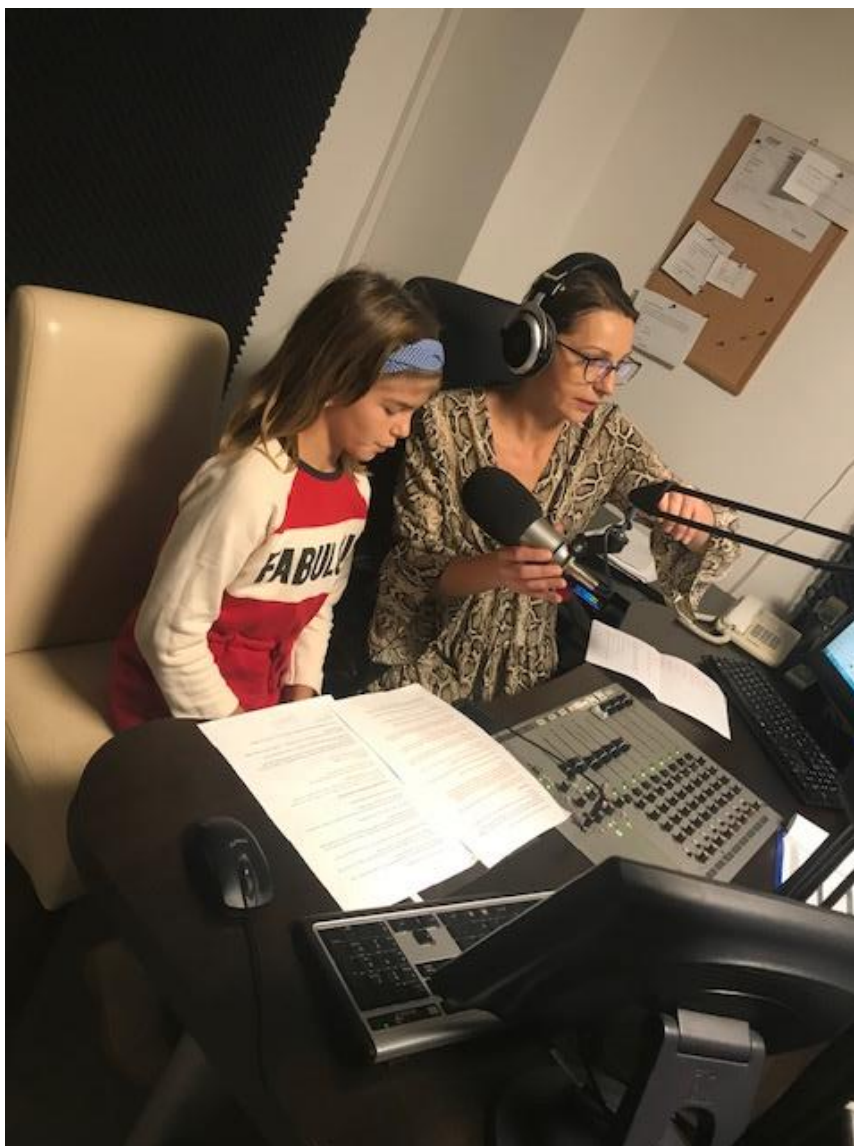

Slika 2. Glumica i pjevačica Kazališta Komedija Vanda Winter

Slika 3. Gost emisije prof.dr.sc. Igor Kanižaj, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Slika 4. Montiranje Zvonjalice s tehničarkom Matejom Brenčić

Literatura

Ciboci i sur. (2015). Komunikacija odgaja – odgoj komunicira. *Emocionalna i medijska pismenost*. Radijski program prilagođen djeci. <http://www.udruga-pragma.hr/wp-content/uploads/2015/10/komunikacija-odgajaodgoj-komunicira.pdf>

Galić, M. (2016). *Leksikon radija i televizije*. http://obljetnica.hrt.hr/static/doc/hrt_leksikon.pdf

Malović, S. (2007). *Mediji i društvo*. Zagreb: Sveučilišna knjižara d.o.o.

Nastavni plan i program za osnovnu i srednju školu (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

Maja Fatović, mag. praesc. educ., odgojiteljica savjetnica

Gorana Benić-Huđin, mag. praesc. educ., odgojiteljica savjetnica

Dječji vrtić Budućnost, Zagreb

Mentorica: Josipa Kraljić

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodika glazbene kulture

Glazba na daljinu

Uvod

U ranom i predškolskom odgoju glazba ima neprocjenjivu vrijednost i snažan utjecaj. Zahvaljujući istraživanjima odgojnih znanosti i neuroznanosti, danas postoje jasni dokazi o njezinu utjecaju na razvoj djeteta. Upravo stoga, u trenutku kad je pandemija uzela maha i došlo je do prekida rada svih odgojno-obrazovnih ustanova, bilo je važno pronaći načine da se djeca i nadalje, u roditeljskom domu, susreću s razvojno primjerenim glazbenim poticajima, blagotvornima za njihov razvoj. U ovome će radu biti riječi o utjecaju glazbe na cjelovit dječji razvoj te o načinima na koje je praksa odgovorila na izazove rada od kuće.

Glazba i cjelovit razvoj djeteta

Cjelovit razvoj, prema većini autora, podrazumijeva intelektualni, socijalni, emocionalni i fizički razvoj u okruženju koje je nezastrašujuće, koje osigurava izazov i podršku (Upitis, 2011). Većina autora ističe višestruke dobrobiti glazbe u ranom odgoju: učenje o glazbi uz razvoj glazbenih mogućnosti djeteta, podizanje razine motivacije i interesa za stjecanje novih znanja općenito te utjecaj na djetetov cjelovit razvoj (Rooney, 2004).

Recentna istraživanja s područja neuroznanosti potvrđuju povezanost glazbenih poticaja s razvojem mozga (Upitis, 2011). Nikolić (2018), analizirajući istraživanja niza neuroznanstvenika, potvrđuje nedvosmislen utjecaj glazbenih podražaja na razvoj mozga, osvrćući se na istraživanja utemeljena na teoriji transfera koja dokazuju povezanost glazbene pouke i razvojne razine kognitivnih sposobnosti.

Aktivno slušanje glazbenih djela različitoga karaktera odražava se na cjelokupno emocionalno ozračje i pridonosi popuštanju tenzija ili podizanju razine energije. Iako učinci tzv. "Mozartova efekta" nisu dokazani, istraživanja potvrđuju da emocionalno stanje potaknuto slušanjem glazbe omogućuje bolje kognitivno funkcioniranje (Nikolić, 2018), dok se brojalice i ritmovi izravno povezuju s razvojem matematičkih vještina.

Glazba potiče maštu i razvija kreativnost, potvrđuju istraživanja provedena s djecom predškolske i rane školske dobi (Nikolić, 2018). Utjecaj glazbenih poticaja na socio-emocionalni razvoj vidljiv je u podizanju razine samopouzdanja, samoaktualizaciji, emocionalnoj regulaciji i razvoju socijalnih vještina (Brown, 1980 prema Nikolić, 2018).

Na djecu najranije dobi osobito snažan utjecaj imaju malešnice – pučke dječje pjesme uz pokret. Malešnice su prvi pjesnički tekstovi s kojima se dijete susreće. Nastaju kod susreta roditelja i djeteta, a povezane su s igrom u kojoj dijete aktivno sudjeluje (Velički i Katarinčić, 2011). Crnković (1998) navodi vrijednost malešnica kao malih životnih mudrosti budući da su u igru, koja sadrži značenje i istinu mnogih životnih prilika, uvijek uključeni i odrasli.

Glazba na daljinu

U trenutku potpunoga zatvaranja i prekida neposrednoga rada s djecom, praksa se našla u situaciji u kojoj je trebalo iznaći najprikladnije komunikacijske kanale kako se kontinuitet rada i poticanja dječjega razvoja ne bi prekidao. Redovita, tjedna ponuda sadržaja i poticaja na mrežnoj stranici vrtića pokazala se kao jedno od mogućih rješenja. Imajući na umu da se praksa obraća roditeljima, bilo je važno prilagoditi sadržaje individualnom radu s djetetom i učiniti ih zanimljivim, poticajnim i razvojno primjerenim te roditelju dostupnim. Stoga je bilo nužno zastupiti raznolike metodičke postupke i sadržajne cjeline te ih prilagoditi igri roditelja i djeteta.

S djecom najranije dobi vrijednima su se pokazale neopravdano zapostavljene malešnice i igre prstima. Osim razvoja govora, vrlo su značajne kod usvajanja ritma i pokreta. Djeca ih vole i rado izvode, a često ponavljanje izaziva snažan užitak. Malešnice, kao poticaj za igru s malim djetetom, pokazale su se vrlo poticajnim za roditelje. Tekst i detaljne upute za izvođenje motivirali su roditelje da se i sami prisjete nekih igara prstima i malešnica iz svojega djetinjstva. Povratne informacije dala su sama djeca, interpretirajući sadržaj i pokrete predloženih igara prstima i malešnica po povratku u jaslice.

Kako bi se potaknulo slušanje primjerenih glazbenih sadržaja, predlagalo se da se pojedini sadržaj sluša uz pokret ili u kontekstu drugih sadržaja, primjerice književnosti ili likovnoga izričaja, a uvijek je bilo poželjno da se o doživljaju stvori i povratna informacija – fotografski ili videozapis. YouTube kanal bio je od velike pomoći. Roditelji bi dobili poveznicu za pjesme koje su bile integralni dio tematske cjeline toga tjedna i prijedloge za aktivno slušanje glazbe te su ih mogli reproducirati djeci.

U cilju evaluacije pojedinih planova pratila se posjećenost pojedinih sadržaja na YouTube kanalu i povratne informacije u vidu fotografskih i videozapisa. Temeljem tih podataka dobio se uvid u interes i angažman roditelja oko pojedinih sadržaja te se moglo u narednom razdoblju planirati na još poticajnijem i primjerenijem načinu. Najslabiji interes bio je za sadržaje

namijenjene pjevanju, dok su aktivnosti istraživanja i izrade glazbala bile najzastupljenije u igri kod kuće. Brojalice, koje nisu zahtjevne u glazbenom smislu, bile su zastupljenije od pjesama. Aktivno slušanje glazbe pokazalo se kao dobar put za održavanje kontinuiteta učenja i života uz glazbu budući da je u većini slučajeva uključivalo i pokret, toliko potreban u vrijeme boravka kod kuće.

S ciljem snažnije motivacije roditelja i djece od prikupljenih se foto i videomaterijala kreiralo nekoliko videokolaža. Nakon što je prvi kolaž poslan roditeljima, povećao se angažman i broj pregleda sadržaja koji uključuju pjevanje. Uz angažman i privolu roditelja djeca su u svojim domovima snimila videokolaž koji je objavljen na YouTube kanalu.

Slika 1. QR code #budimodoma

Zaključak

Situacija povezana s pojavom pandemije, u kojoj se institucionalni odgoj našao u drugom planu, aktualizirala je roditeljstvo na nov način, dajući mu snažnu ulogu u poučavanju i poticanju razvoja djece. Dok su neki roditelji iskoristili vrijeme provedeno kod kuće za istraživanje različitih mogućnosti bavljenja djecom, drugima je ta situacija predstavljala izazov. Glazba je tek jedan od modaliteta rada u ranoj i predškolskoj dobi, ali njezin je utjecaj na cjelovit razvoj djeteta toliko snažan da je bilo nužno pronaći put do djeteta i u novonastalom odgojno-obrazovnom kontekstu. Stoga je praksa nastojala primjereno i pravodobno odgovoriti izazovima „novog normalnog“ te na taj način zadržati kontinuitet rada s glazbom i putem glazbe.

Literatura

Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice*. Zagreb: Školska knjiga.

Nikolić, L. (2018). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak*, 159 (1-2), 139-158.

Rooney, R. (2004). *Arts-Based Teaching and Learning Review of the Literature*. VSA Arts Washington, DC.

Upitis, R. (2011). *Arts Education for the Development of the Whole Child*. Elementary Teachers Education of Ontario.

Velički, V.; Katarinčić, I. (2011). *Stihovi u pokretu*. Zagreb: Alfa.

Jasminka Štefčić, mag. praesc. educ., odgojiteljica savjetnica

Mirena Einspiegel Bošnjak, mag. praesc. educ., odgojiteljica savjetnica

Dječji vrtić Potočnica, Zagreb

Mentor: doc. dr. sc. **Marijana Hraski**

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Kineziološka metodika

Provođenje tjelesne aktivnosti s djecom s teškoćama u razvoju

Uvod

U primjeni tjelesne aktivnosti s djecom s teškoćama u razvoju izbor sadržaja, kao i njihova priprema, ovisi o individualnim mogućnostima djeteta (Bielenberg, 2009). Svaki poremećaj u razvoju djeteta zahtijeva individualan pristup, određeno znanje i vještine odgojitelja kako bi mogao organizirati kvalitetno provođenje tjelesnih aktivnosti (Sudac, 2017). Važnu ulogu u provođenju tjelesne aktivnosti s djecom s teškoćama u razvoju imaju odgojitelji koji djecu motiviraju, uključuju ih u zajednicu svojih vršnjaka, pružaju im sigurnost i podršku. Osim što redovita tjelesna aktivnost pozitivno djeluje na fizičko stanje djeteta, isto tako utječe i na djetetovo psihičko i emocionalno stanje (Ciliga, Trošt Bobić, 2014). Jednom kada se djeca s teškoćama u razvoju uključe u tjelesne aktivnosti, potrebno je povećati njihovu početnu motivaciju za bavljenje tom aktivnošću te je potrebno osigurati kontinuitet obavljanja tjelesne aktivnosti. Bitnu ulogu u provođenju tjelesne aktivnosti ima odgojitelj koji utječe na djetetovu razinu motivacije, uspješnost izvođenja motoričkih gibanja te pruža djetetu podršku i osjećaj sigurnosti (Iveković, 2014). Tjelesne aktivnosti s djecom određuju se individualno za svakoga pojedinca s obzirom na stupanj oštećenja i životnu dob. Kao bitan čimbenik u provođenju i prihvaćanju tjelesne aktivnosti, pokazalo se motiviranje djeteta.

Dobrobit tjelesnih aktivnosti za djecu s teškoćama u razvoju

Glavni razlog zbog kojeg je potrebno povećati razinu tjelesne aktivnosti kod djece s teškoćama u razvoju jesu smanjenje opadanja aerobnih sposobnosti uslijed njihove nepokretljivosti, optimizacija njihovih fizičkih mogućnosti te poboljšanje cjelokupnoga blagostanja. Redovita tjelesna aktivnost neophodna je za razvoj i održavanje normalne mišićne jakosti, fleksibilnosti i drugih motoričkih sposobnosti koje mogu usporiti pogoršanje funkcionalnosti pokreta i povećati samostalnost kod djece s teškoćama u razvoju. Nedostatak tjelesne aktivnosti ostavlja psihosocijalne posljedice koje uključuju nižu razinu samopoštovanja, smanjenu socijalnu prihvaćenost i već ovisnost o drugima u svakodnevnom životu (Ciliga, Trošt Bobić, 2014).

Motorički poremećaji

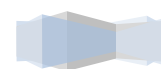
Djeca s neurorazvojnim i motoričkim poremećajima imaju teškoća u manipulaciji predmetima, stoga njihova sposobnost učenja može biti usporena upravo zbog nemogućnosti usvajanja i kontrole pokreta. S obzirom na motorička oštećenja zahtijeva se provođenje senzomotoričke stimulacije koja obuhvaća stalno pružanje motoričkih i senzoričkih iskustava i informacija. Uloga je senzomotoričke stimulacije pomaganje djetetu kako bi se u razvijanju svojih psihomotoričkih sposobnosti što bolje koristilo svime iz okoline (Radetić-Paić, 2013). U ovom priopćenju naglasak je na dvije teškoće s kojima su se autori ovog rada, ujedno i odgojitelji, susreli u praksi.

SINDROM PRADER WILLI (PWS) genetska je bolest koja je najčešće okarakterizirana poremećajem centra za sitost: stalan osjećaj gladi, prekomjerna kilaža, niska razina energije, smanjena mišićna masa, povećano masno tkivo, visok stupanj smrtnosti. Ostale su značajke PWS-a blaga mentalna retardacija, nizak rast, malene ruke i stopala, problemi u govoru te visok prag boli. Jedini je način za bolju kvalitetu života svakodnevna tjelesna aktivnost. Zbog niske razine energije i manjka tjelesne aktivnosti te smanjene motivacije takve je aktivnosti otežano provoditi. Niska razina osjeta boli može prikriti neku ozljedu pa je potreban povećan nadzor. Zbog blage mentalne retardacije potrebno je individualno usmjeriti dijete na poštivanje pravila sata TZK. Zbog malih stopala, a velike tjelesne mase, djeca imaju problema s koordinacijom i ravnotežom (Čičak, 2018).

AUTIZAM je kompleksan razvojni poremećaj. Osnovno je obilježje ovoga poremećaja nekomunikativnost, nemogućnost uspostavljanja socijalnih odnosa, sklonost osamljivanju i povlačenju u sebe. Kod djece s autizmom pojavljuju se velike individualne razlike (Bouillet, 2010). Prilikom provođenja tjelesnih aktivnosti poželjno je da se djeca s autizmom druže i upoznaju sa svojim vršnjacima. S obzirom na to da djeca s autizmom imaju slabo razvijene socijalne vještine, potrebna je pomoć odgojitelja u situacijama u kojima dolazi do interakcije djeteta s vršnjacima. Kada govorimo o organizaciji prostora za vježbanje, djeca s autizmom vole vježbati u prostoru koji im je poznat i koji im omogućuje sigurnost i predvidivost. Što se tiče odabira tjelesnih aktivnosti i sadržaja, djeci s autizmom treba ponuditi više različitih aktivnosti od kojih će oni sami izabrati aktivnost koja najbolje odgovara njihovim sposobnostima i interesima. Preporučuju se aktivnosti jednostavnijega oblika gdje se pokreti ponavljaju te koje aktiviraju velik dio mišićne mase. Kod provođenja elementarnih igara, važno je igre prilagoditi tako da odgovaraju sposobnostima, znanjima i specifičnostima pojedinoga djeteta (Aničić, 2016).

Odgojitelj kao voditelj tjelesnih aktivnosti

Rad s djecom s teškoćama u razvoju pred odgojitelja postavlja brojne izazove. Takav rad treba se odvijati i prilagoditi prema drugačijim kriterijima. Cilj je odgojitelja rad na povećanju

njihovih motoričkih kompetencija, smanjenju senzorne preosjetljivosti i poboljšanju senzorne integracije (Iveković, 2014).

Zaključak

U radu s djecom najvažnija je fleksibilnost i različitost sadržaja primjerena njihovim sposobnostima i mogućnostima. Tjelesno vježbanje treba djeci omogućiti usvajanje znanja i vještina potrebnih za svakodnevni život. Važno je da se dijete osjeća uključeno, a ne izolirano. Djeca iz skupine pomažu pri obavljanju različitih aktivnosti i na taj način se uče empatiji i pomaganju drugima kada je potrebno. Individualizacija kinezioloških sadržaja pruža djeci s teškoćama u razvoju kontinuirani napredak u socijalizaciji i integraciji (Sudac, 2017).

Literatura

- Ančić, I. (2016). *Prilagodba tjelesnih aktivnosti djeci s autizmom* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet.
- Bielenberg, K. (2009). *Možemo više, možemo bolje!*. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
- Bouillet, D. (2010). *Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ciliga, D. i Trošt Bobić, T. (2014). Kineziološke aktivnosti i sadržaj za djecu, učenike i mladež s teškoćama u razvoju i ponašanju te za osobe s invaliditetom. U Findak, V. (ur.), Zbornik radova 23. ljetne škole kineziologa *"Kineziološke aktivnosti i sadržaji za djecu, učenike i mladež s teškoćama u razvoju i ponašanju te za osobe s invaliditetom"*, Poreč 24.-28.6.2014. (str. 26-36). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Čičak, I. (2018). *Stanja koja ugrožavaju život djetetu s Prader-Willijevim sindromom* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet.
- Iveković, I. (2014). Kineziolog kao voditelj sportsko-rekreativnih aktivnosti namijenjenih djeci s teškoćama u razvoju. U Findak, V. (ur.), Zbornik radova 23. ljetne škole kineziologa *"Kineziološke aktivnosti i sadržaji za djecu, učenike i mladež s teškoćama u razvoju i ponašanju te za osobe s invaliditetom"*, Poreč 24.- 28. 6. 2014. (str. 320-324). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Radetić-Paić, M. (2013). *Prilagodbe u radu s djecom s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovnim ustanovama*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Sudac, N. (2017). *Provođenje tjelesne aktivnosti s djecom s posebnim potrebama* (Završni rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.

Nikolina Kudelić, mag. praesc. educ.

Dječji vrtić Varaždin

Mentorica: doc. dr. sc. **Vesna Budinski**

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodika hrvatskoga jezika

Uloga središnjega živčanoga sustava u procesu usvajanja grafomotorike (vještine pisanja) tijekom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja

Uvod

Posljednjih dvadesetak godina svjedočimo intenzivnom napretku IKT tehnologije i nastojanju da pomoću različitih aplikacija i alata poboljšamo kvalitetu vlastitoga života, unaprijedimo i ubrzamo proces učenja te ga učinimo zanimljivijim (Dumančić, 2017). Unatoč globalnom i invazivnom napretku IKT tehnologije i nastojanju da se pisana riječ napisana rukopisnim pismom zamijeni računalnim pismom, ne nalazi uporište u novim znanstvenim istraživanjima. Djeca rođenjem te maturacijom (sazrijevanjem) usvajaju modalitete materinskoga jezika (govoreni i pisani modalitet hrvatskoga jezika). Složenim procesom usvajanja jezika, djeca usvajaju jezične djelatnosti: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje (Aladrović–Slovaček, 2019, str. 37). Govoreni modalitet jezika usvajaju sva djeca svijeta od rođenja, dok pisani modalitet jezika zahtjeva voljnu kontrakciju mišićne mase pod izravnom kontrolom svijesti (Kosinac, 2011). Uloga središnjega živčanoga sustava u procesu usvajanja grafomotorike (vještine pisanja) zauzima važno mjesto u razvoju cjelokupne čitalačke pismenosti koji započinje ranim i predškolskim odgojem i obrazovanjem. „Mikrodinamika metodičkoga polja u početnome čitanju i pisanju obuhvaća procese razvoja vještine čitanja i pisanja koji se temelje na razumijevanju govora, osjetljivosti za glasove, prijenosu glasa i slovo, usvajanju standardnih pisama za početno čitanje i pisanje (slovo/znak, oblik pisma, kuti nagib pisma, položaj ruke i pisaljke, razmak među slovima i riječima)“ (Budinski, 2019, str. 149-150). Svi navedeni procesi pronalaze svoje čvrsto uporište u predškolskom odgoju i obrazovanju. Procesom pisanja, kao i svim drugim procesima u tijelu, upravlja središnji živčani sustav. Živčani sustav se sastoji od dva temeljna dijela: periferni živčani sustav i središnji živčani sustav. Prema Judaš i Kostović (1997) glavni dijelovi središnjega živčanoga sustava su mozak (*encefalon*) i kralježnička moždina (*medulla spinalis*). Mozak se sastoji od moždanoga debla (*truncus encephalicus*), maloga mozga

(*cerebellum*) i velikoga mozga (*cerebrum*). Periferni živčani sustav uključuje kralježničku moždinu s perifernim živčanim sustavom koji čine dvanaest parnih moždanih živaca (*nervi craniales*) i 31 moždinski živac (*nervi spinales*).

„Motoričke funkcije čovjeka ovise o pravilnoj usklađenosti više motoričkih sustava. To su: gornji motorički neuron, motorički sustav malog mozga, donji motorički neuron, sinapsa. Kortikospinalni put je jedini izravni put iz kore prema donjim motoričkim neuronima moždanog debla i kralježničke moždine, neophodan je za izvođenje preciznih, voljnih pokreta ruku i finih pokreta prstiju“ (Borovina, 2016, str. 2). Budući da je pisanje misaono-motorička radnja, važno je spomenuti proces stvaranja motoričkoga engrama i motoričkoga učenja. Kostović definira engram kao asocijaciju neurona određenu prostorno-vremenskom šablonom, po kojoj se uvijek ostvaruje aktivnost upravo određenoga broja definiranih neurona, neurotransmitera, receptora. Svaki engram korespondira isključivo s određenim znanjem, a čestim korištenjem engrama on hipertrofira dok neupotrebom nastaje regresija s, primjerice, smanjenim brojem sinaptičkih veza, atrofijom aksona (Simonić, 2005, str. 185). Kosinec (2011) navodi kako je izvođenje pokreta kompleksan proces koji iziskuje koordinaciju rada cijeloga mišićno-koštanoga i živčanoga sustava. Neuron je pokretač svih akcijskih potencijala u tijelu potrebnih za izvođenje bilo jednostavnih bilo složenih pokreta. On je signalna jedinica živčanoga sustava (Judaš i Kostović, 1997). Bez obzira na to je li motorička radnja svjesna ili nesvjesna, živčana je kontrola mišića automatska, odnosno akcija mišića djelom je regulirana refleksnim mehanizmima. Za vrijeme izvođenja motoričkoga čina, regije mozga odgovorne za motoričku kontrolu primaju nove informacije iz receptora s periferije. „Za razvitak automatskih modela engrama, potrebna je voljna kontrakcija mišića regulirana svjesnim namjerama. Vježbanje pravilnog modela gibanja reducira pogreške izvođenja pokreta. Pravilno vježbanje pokreta pod svjesnom kontrolom mora biti ograničeno u složenosti i izvođenju“ (Kosinac, 2011). U procesu pisanja to bi značilo od jednostavnijih oblika i pokreta prema složenijima. Osoba može percipirati doživljaj kao rezultat kontrakcije primarnoga pokretača samo kad je taj mišić u izoliranoj akciji u sporij kontrakciji lišenoj sile. „Što bi značilo da u vježbanju voljne kontrakcije pojedinog mišića primarnog pokretača pod direktnom svjesnom kontrolom mora postojati odgovarajuća senzorna povratna informacija kako bi osoba mogla primijetiti gibanje ili napetost u zglobu ili mišiću“ (Kosinac, 2011). Ključna je uloga odgojitelja, kao i učitelja, u procesu pisanja prepoznati pravilan položaj ruke i pisaljke kako bi se složeni procesi u kojima sudjeluju milioni neurona razvili u trajni zapis po principu engrama (Simonić, 2005) te na vrijeme ispravljati pogreške pri držanju pisala. U razvoju motoričkih vještina potrebno je tisuću ponavljanja da se započne formiranje engrama, a stotine tisuća i milijune ponavljanja da se pokret dovede do savršenstva, navodi Simonić (2005). Motoričke razine kod djece razvijaju

se prema dva načela cefalokaudalnoga razvoja i proksimodistalnoga razvoja te ovise o broju ponavljanja određenih akcija. Proksimodistalni razvoj kod dojenčeta znači kontrolu razvoja onih dijelova tijela koji su bliže sredini tijela dok se udaljeniji dijelovi tijela razvijaju kasnije što su udaljeniji od sredine tijela. (Vasta, Haith i Miller, 1997, str. 184). Cefalokaudalno načelo razvoja motorike kod djece označava razvoj motorike od glave prema stopalima (Vasta, Haith i Miller, 1997, str. 184). Djeca čiji se motorički razvoj ne odvija tim redoslijedom, često imaju usporen ili zakašnjeni motorički razvoj koji ima kao posljedice različite druge disfunkcije organizma. Nerijetko zbog ubrzanog tempa života, što zbog pasivnosti roditelja, možemo svjedočiti kako djeca sve manje vremena provode u motorički aktivnostima, a sve više u statičnim položajima pred ekranima. Razumijevajući znanstveni teorijski okvir razvoja motorike, zaključujemo da je pisanje, kao dio procesa ovladavanja jezikom, zapravo nemoguć bez repetitivnih motoričkih aktivnosti koje doprinose automatizaciji pokreta te usavršavanju fine motorike šake i prstiju. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje razdoblje je tijekom kojega odgojitelji planiranim metodičkim aktivnostima razvijaju jezične predvještine. Mnogobrojnim interdisciplinarnim metodičkim aktivnostima odgojitelji doprinose razvoju rane pismenosti na kojoj se temelji početna čitalačka pismenost te globalne kompetencije svakoga čovjeka. Brojna akcijska istraživanja pokazuju da se aktivnosti vezane u razvoj predčitalačkih aktivnosti trivijaliziraju, odnosno usmjeravaju djecu na rad na temelju radnih listića, što je nerazumljivo i nedostatno za neuromotorički razvoj fine motorike.

Metodičke aktivnosti za razvoj fine motorike u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju

Osobno iskustvo pokazuje da je za razvoj navedenih vještina glina vrlo bogat neoblikovan materijal koji pruža mnoštvo ideja za poticanje razvoja fine motorike. Svojim obilježjima navedeni je materijal primjeren djeci za oblikovanje iza igrolike grafomotoričke aktivnosti (Prilog 1). Tijekom oblikovanja djeca koriste metalne, drvene i plastične alate za obradu gline, koji su im svojim oblikom i ulogom vrlo atraktivni. Upravo te alate i materijale, zato što su namijenjeni samo za odrasle, kod djece možemo veoma lako iskoristiti kao medij za kontroliranje i ispravljanje pravilnoga držanja olovke već u najranijim danima djetinjstva. Kako se alati drže u ruci poput olovaka za pisanje, praksa je pokazala vrlo dobre rezultate u procesu usvajanja pravilnoga držanja olovke u ruci djeteta (Prilog 2). Krajnji keramički proizvod pokazuje nekoliko stadija obrade glinenoga tijesta i zapravo svaki od njih iziskuje dodatan napor. Osušeni predmet potrebno je zagladiti papirom za brušenje. Budući da se suho tijesto gline lako lomi, djeca se prema njemu moraju ophoditi s oprezom kako im se predmet ne bi oštetio (Prilog 3). Nakon pečenja slijedi nanošenje podglazurnih boja i engoba

vrlo tankim kistovima koji zahtijevaju koncentraciju, mirnoću ruke, strpljivost i upornost (Prilog 4). Upravo na taj način potiču razvoj okulomotorike, senzomotorike te apsolutno fina motorika šake i prstiju. Tek nakon nanošenja glazure i ponovnog paljenja, djeca dobivaju krajnji proizvod. Igra glinom je dugotrajan proces, ali svaki korak djeci je posebno zanimljiv te pobuđuje potrebu za daljnjim stvaranjem.

Zaključak

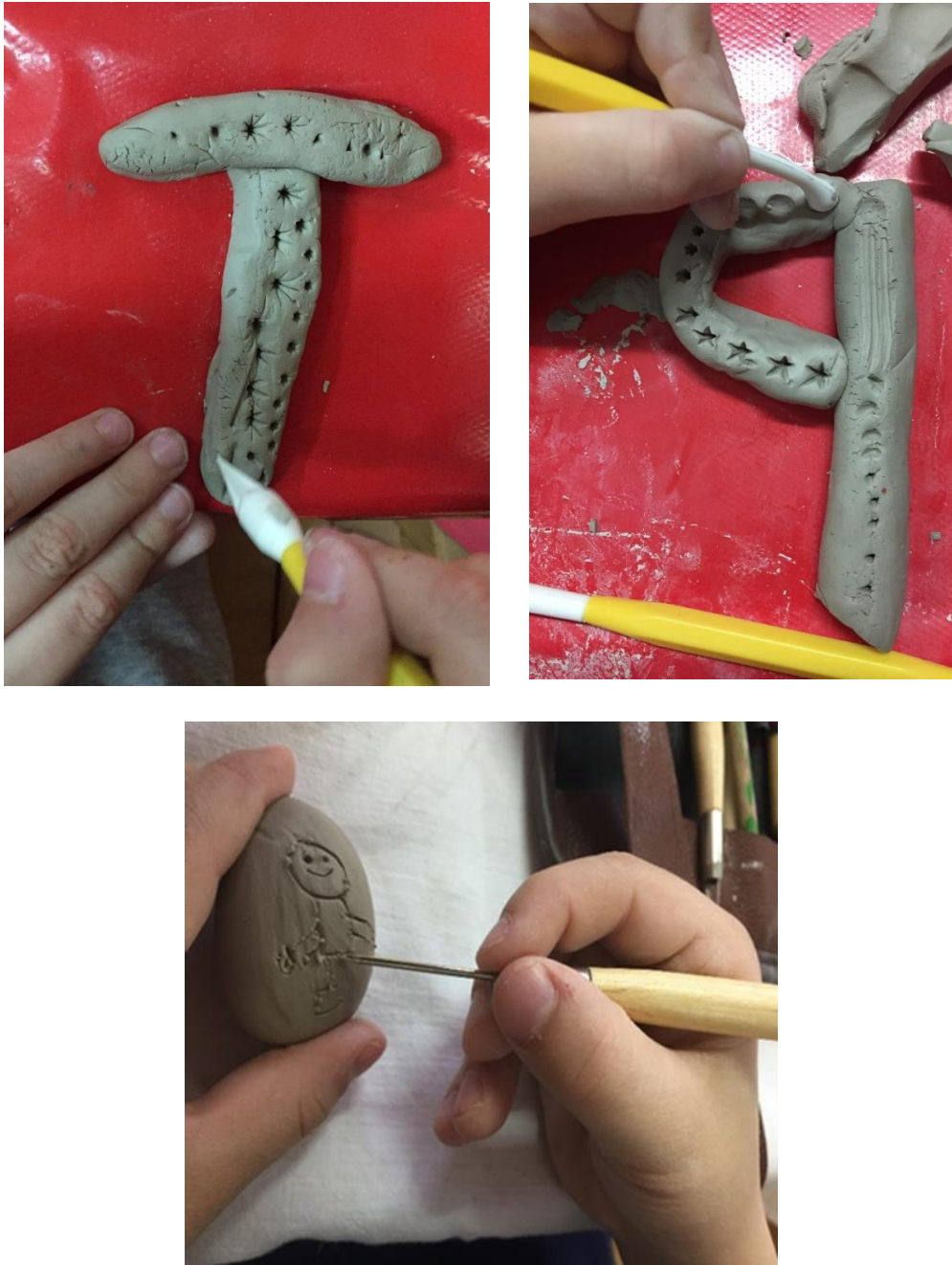
Kontinuitet navedenih aktivnosti pronalazimo i u knjizi „Početno čitanje i pisanje na hrvatskom jeziku“ (Budinski, 2019). Ista autorica navodi kako metodički čin tijekom upoznavanja slova u procesu usvajanja materinskog jezika zahtjeva vizualno uporište u zidnim slovaricama, senzomotornim podlogama, tijestu, pijesku, glini, otiskivanju slova alatima i prirodninama. Uporaba vune, špage, žice, papira dodatno stimulira senzomotorni razvoj te potiče neuromišične reverzibilne procese, prijeko potrebne za normalan motorički razvoj svakoga pojedinca u ranom usvajanju početnoga čitanja i pisanja.

Uloga središnjega živčanoga sustava u procesu usvajanja grafomotorike (vještine pisanja) tijekom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja ima zadatak usmjeravati pažnju, percepciju, stjecanje znanja i pohranjivanje podataka te povezivanje znanja (Simonić, 2005).

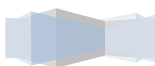

Slika 1. Prikaz igrolike taktilne aktivnosti s glinom

Slika 2. Prikaz pravilnoga držanja alata za obradu gline kao poticaj za pravilno držanje pisaljke u procesu razvoja grafomotoričkih vještina kod djece predškolske dobi

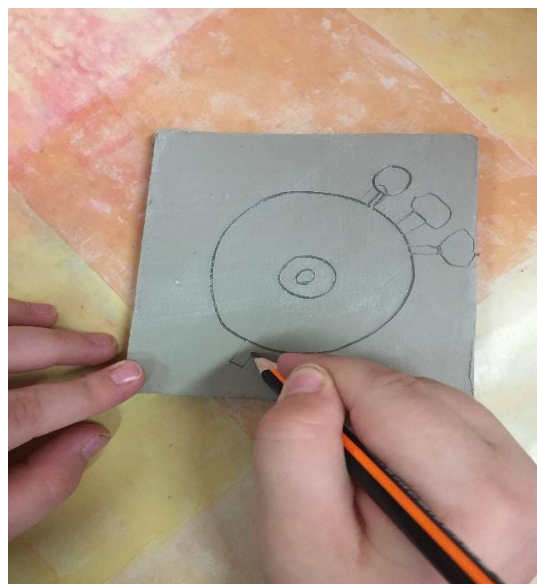
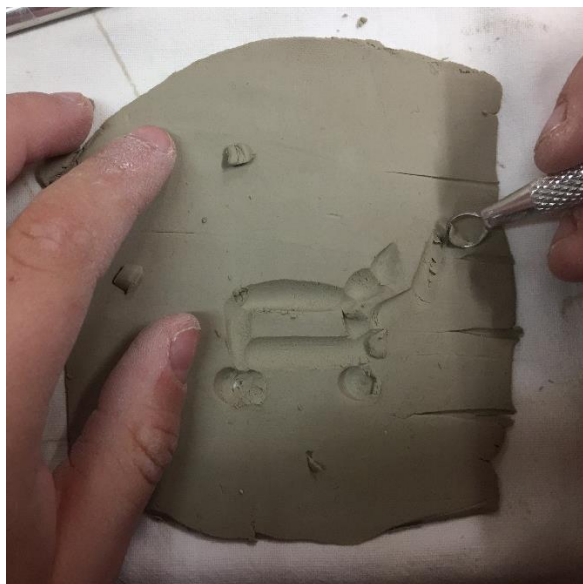

Slika 3. Prikaz nanošenja engobe i podglazurne boje tankim kistovima

Slika 4. Prikaz brušenja i poliranja suhoga glinenoga predmeta brusnim papirom

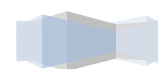
Literatura

Aladrović Slovaček, K. (2019). *Od usvajanja do učenja hrvatskoga jezika*. Zagreb: Alfa

Borovina, T. (2016). *Mapiranje motoričkog korteksa transkranijalnom magnetskom stimulacijom* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:171:964133>

- Budinski, V. (2019). *Početno čitanje i pisanje na hrvatskom jeziku, metodički sadržajno – vremenski optimum poučavanja*. Zagreb: Profil Klett
- Dumančić, M. (2017). *Mobilne tehnologije u obrazovanju u: Nastava i škola za net generacije*, ur. Matijević M. (str. 115 – 144). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
- Judaš, M., Kostović, I. (1997). *Temelji neuroznanosti*. Zagreb: Medicinski fakultet sveučilišta u Zagrebu
- Kosinac, Z. (2004). Neuromišićne funkcije i metodičke osnove uvježbavanja koordinacije. *Metodika*, 5 (8), 90-101.
- Simonić, A. (2005). *Tragovima znanja u budućnosti*. Rijeka: Sveučilište u Rijeci: Vitagraf d.o.o.

Sanja Maričević, mag. prim. educ., učiteljica mentorica

Osnovna škola Izidora Kršnjavoga, Zagreb

Mentorica: mr. **Sanja Canjek-Androić**, predavačica

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodika prirode i društva

Poticanje razvoja prirodoslovnih kompetencija učenika dodatnom nastavom prirode i društva

Uvod

Kako bi učenici četvrtoga razreda koje poučavam proširili, produbili i znali primijeniti stečeno znanje iz prirodoslovne pismenosti, to uključuje i povećano zanimanje učitelja za sadržaje iz prirodoslovlja. Razloge za organizaciju dodatne nastave iz nastavnog predmeta predmeta Priroda i društvo nalazimo u intrinzičnoj motivaciji učenika.

Dodatna nastava u osnovnoj školi oblik je rada koji se organizira za sve učenike koji su savladali sadržaje u redovitoj nastavi i pokazuju izrazite sklonosti i interese za prirodoslovne sadržaje (De Zan, 2005). Cilj je dodatne nastave Prirode i društva poticati učenike na stjecanje novih znanja i razvijanje prirodoslovnih kompetencija. Dodatnom nastavom učenicima su omogućeni i osigurani uvjeti za proširenu pouku. Metodička artikulacija dodatne nastave usmjerena je na rješavanje problemskih zadataka te razvijanje logičkoga mišljenja i zaključivanja. Izvođenjem različitih pokusa učenici mogu uočiti uzroke i posljedice te zakonitosti iz onih dijelova sadržaja za koje nema dovoljno vremena u redovitoj nastavi Prirode i društva.

Nastavni predmet Priroda i društvo obuhvaća sadržaje iz prirodoslovnih, društvenih, humanističkih i interdisciplinarnih područja znanosti. Tijekom dodatne nastave provedene su aktivnosti koje zahvaćaju sva navedena područja. Ovisno o planiranim nastavnim aktivnostima, dodatna je nastava organizirana u vremenskoj dimenziji i to neposredno nakon redovite nastave.

Prikaz metodički artikuliranih aktivnosti za dodatnu nastavu prirode i društva

Na prvom satu dodatne nastave učenici su promatrali statički elektricitet. Za taj pokus bili su potrebni češalj, pamučni konac i komadići papira. Nakon što su učenici češalj brzo provlačili kroz kosu, približili su ga koncu i komadićima papira te promatrali kako se papirići i konac pomiču u istom smjeru kao i češalj koji je na njih djelovao poput magneta. Ovim su pokusom učenici upoznali pojam statički elektricitet te doznali da su sve tvari izgrađene od čestica pod imenom atomi.

Jedan od nastavnih sati obuhvatio je temu *Voda*. Prijelaz vode iz tekućega u plinovito agregatno stanje uočen je i dokazan vrenjem. Vodu smo prokuhali pomoću kuhala te smo ju ulili u posudicu koju smo zatim prekrili tanjurićem. Nakon nekoliko minuta tanjurić smo podignuli i primijetili da je voda iz plinovitoga agregatnog stanja, vodene pare, ponovno prešla u tekuće stanje te se nalazila na donjem dijelu tanjurića kojim smo pokrili posudicu.

Da i u voću ima vode, dokazano je pokusom s jabukom i narančom. Učenici su naribanu jabuku zamotali u platnenu krpju te ju jako stisnuli nakon čega je krpa postala vlažna. Isto su učinili i s narezanom narančom.

Utjecaj vode na život biljaka dokazali su brigom za prethodno posađene i nikle različite biljke (bosiljak, grah, pšenica) čiji su rast i razvoj promatrali i tijekom redovite nastave. Manjim zalijevanjem vodom i prestankom zalijevanja razvijenih biljaka dokazali su da je voda jedan od osnovnih uvjeta života.

Ponovili su i pokus o svojstvu vode kao otapala. Učenici su uočavali koje su tvari topive u vodi. Za pokus su koristili čaše s vodom, ulje, sodu bikarbonu, ocat, usitnjenu školsku kredu i ugljen.

Jedan od najzanimljivijih nastavnih sati dodatne nastave učenicima je bio onaj tijekom kojega su mikroskopirali. Promatrali su strukture koje ne možemo vidjeti okom, već jedino mikroskopom i to uvećane do nekoliko tisuća puta. Većina učenika se tada prvi put susrela s mikroskopom. Prije samoga mikroskopiranja učenicima sam objasnila od kojih se dijelova sastoji mikroskop te za što služi pojedini dio. Upoznali su se s okularom, objektivom, tubusom, velikim i malim vijkom, stolićem s otvorom. Pokazala sam im na koji se način izrađuje preparat na predmetnom stakalcu.

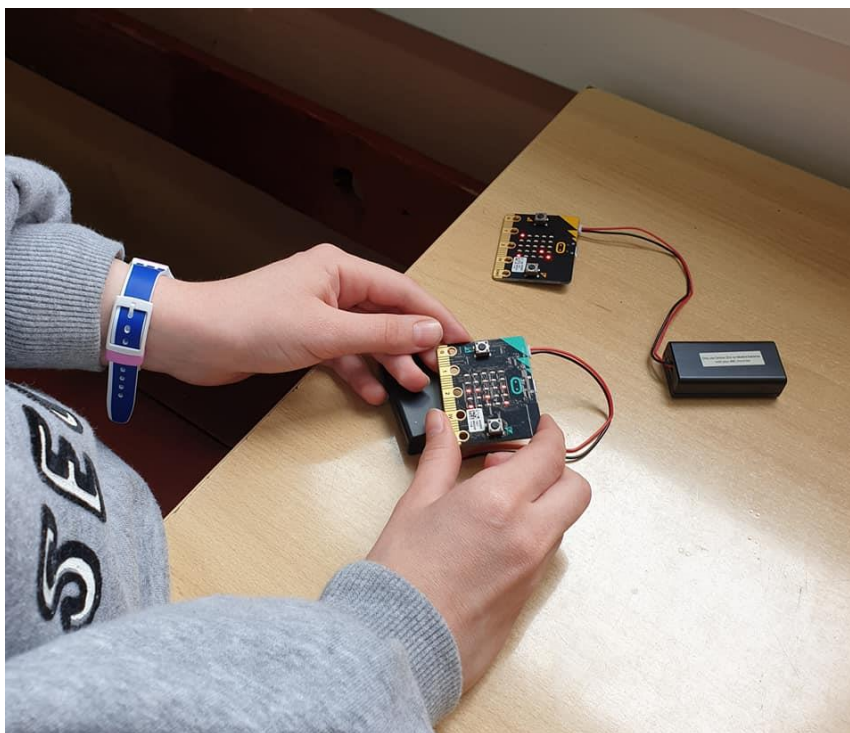

Slika 1. Mikroskopiranje

Jedna od nastavnih cjelina redovite nastave Prirode i društva je *Ljudsko tijelo*. Na dodatnoj su nastavi učenici mjerili svoj puls palpacijom na vratu. Uspoređivali su broj otkucaja tijekom mirovanja i onoga neposredno nakon izvođenja sunožnih poskoka u mjestu te su izveli zaključak o utjecaju tjelesne aktivnosti na brzinu pulsa.

STEM područje (eng. science, technology, engineering and mathematics) također može biti integrirano u dodatnu nastavu prirode i društva. Zadatak je bio da učenici micro:bitovima izmjere temperaturu zraka i dokažu kako na nju utječe blizina grijaćih tijela. Kako micro:bitovi u sebi imaju ugrađen senzor za temperaturu, mjerena je temperatura okoline u kojoj su se nalazili prikazujući ju u obliku broja na zaslonu računala. Učenici su mjerili temperaturu zraka na različitim mjestima učionice, približavajući se i udaljavajući od grijaćeg tijela, tj. radijatora. Najnižu temperaturu su očekivano izmjerili unutar otvorenoga prozorskoga okna. Tijekom čitave radionice očitane su velike promjene i razlike u visinama temperature.

Slika 2. Micro:bit u nastavi prirodoslovlja

Učenici su se na dodatnoj nastavi upoznali i s nekim od digitalnih alata te su vježbali izrađivati različite kvizove i druge materijale u njima, vezane uz nastave sadržaje Prirode i društva. Neki od njih su *WordWall*, *LearningApps*, *Padlet*, *BookWidgets* i *Jigsawplanet*. Izrađivali su i QR kodove.

U okviru dodatne nastave Prirode i društva organiziran je posjet Muzeju grada Zagreba gdje smo razgledali njegov stalni postav koji prikazuje prošlost našega grada od prapovijesti pa

sve do današnjeg dana. Učenici su upoznali prapovijesno naselje koje je sagrađeno u 7. st. pr. Kr. i kuću radionicu iz mlađega željeznoga doba. Nakon razgleda postava muzeja učenici su sudjelovali u metodičkoj radionici u kojoj su se objašnjavali povijesni elementi nastanka Gradeca i gradnje zidina (Kamenita vrata, kula Lotrščak i Popov toranj). Saznali su da se temelji muzeja nalaze na nekadašnjim srednjovjekovnim zidinama grada Zagreba. Učenici su osvijestili važnost gradnje zidina u povijesti, upoznali su se s načinima i materijalima gradnje starih građevina. Doznali su o sigurnosti, ali i osjećaju skučenosti koje stanovnicima pružaju zidine. Uz pomoć škara, ljepila, papira, različitih kartonskih kutija i šiblja iskušali su se u gradnji zidina na Gradecu.

Slika 3. Posjet Muzeju grada Zagreba

Tijekom nekoliko nastavnih sati učenike smo poučili o sakupljanju biljaka za herbarij i njegovoj izradi. Pokazala sam im kako je potrebno pravilno uzeti uzorak biljke te na koji način ih označavati. Uzorke biljaka smo pronašli na obližnjem srednjoškolskom igralištu. Ubrane uzorke biljaka smo polagali u papir pazeći da su listovi biljaka i latice izravnati. Na papire unutar kojih su se nalazili uzorci biljaka stavili smo teže knjige kako bi se biljke bolje izravnale i osušile. Nakon nekoliko tjedana prešanja, biljke su bile spremne za postavljanje u

herbarij. Svaku biljku smo zalijepili tanjom ljepljivom trakom te smo joj odredili naziv, ime skupljača, nalazište i datum prikupljanja. Učenici su naučili da je herbarij zbirka prešanoga sušenoga bilja.

Slika 4. Izrada herbarija

Prikazane aktivnosti dodatne nastave Prirode i društva potiču učenike na istraživanje i otkrivanje te samostalno dolaženje do novih spoznaja (De Zan, 2005). Istodobno s provođenjem navedenih aktivnosti, učenici razvijaju odgovornost, točnost, urednost, sustavnost, preciznost i dosljednost u radu i što je važno za istaknuti učenici su zainteresiraniji za nastavni predmet Priroda i društvo.

Zaključak

Uključivanjem u dodatnu nastavu učenici su produbili svoja znanja o živoj i neživoj prirodi te su pokazali intrinzičnu motivaciju provodeći istraživačke aktivnosti. Svaki nastavni sat dodatne nastave prirode i društva organiziran je kao suradničko učenje/poučavanje i upravo zato privlači pozornost učenika, učitelja i sveučilišnih metodičara.

Literatura

De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.

